

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Levent GÜL

LEYDEN YOKSULLUK ÇİZGİSİNİN BELİRLENMESİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Adil KORKMAZ

İktisat Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2010

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	iii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

YOKSULLUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Mutlak Yoksulluk-Görelî Yoksulluk.....	4
1.2. Nesnel Yoksulluk – Öznel Yoksulluk.....	5
1.3. Gelir Yoksulluğu-İnsani Yoksulluk.....	6
1.4. Kırsal Yoksulluk-Kentsel Yoksulluk.....	7
1.5. Zayıflık ve Korunmasızlık.....	7
1.6. Bağımlılık ve Sosyal Dışlanmışlık.....	8

BÖLÜM II

YOKSULLUK SINIRLARI VE YOKSULLUK ENDEKSLERİ

2.1. Yoksulluk Sınırının Tanımlanması ve Yoksulluk Sınırları.....	9
2.2. Yoksulluk Endeksleri.....	11
2.2.1. Kafa Sayısı Oranı.....	11
2.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi.....	11
2.2.3. Sen'in Yoksulluk Endeksi.....	12
2.2.4. Foster, Greer ve Thornbecke (FGT) Endeksi.....	13
2.3. Yoksulluk Sınırı Yaklaşımlarına Eleştirisel Bakış.....	14

BÖLÜM III

YOKSULLUK SINIRI ÇALIŞMALARINDA YÖNTEM

3.1. Yoksulluk Sınırı Anketi.....	17
3.1.1. Mutlak Yoksulluk Sınırı Tanımı İçin.....	17
3.1.2. Görelî Yoksulluk Sınırı Tanımı İçin.....	18
3.1.2. Öznel Yoksulluk Sınırı Tanımı İçin.....	18

BÖLÜM IV

LEYDEN YOKSULLUK SINIRI MODELİ VE ALTERNATİF KAPSALİS YAKLAŞIMI

4.1. Leyden Yoksulluk Sınırı Modeli.....	20
4.1.1. Leyden Yoksulluk Sınırı Modelinin Teorik Kısmı.....	20
4.1.1.1. Gelirin Bireysel Refah Fonksiyonu.....	21
4.1.1.2. Leyden Yoksulluk Sınırının Anket Verileri İle Hesaplanması.....	27
4.2. Alternatif Kapsalis Modeli.....	29
SONUÇ	33
KAYNAKÇA	35
EKLER	37
ÖZGEÇMİŞ	46

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Leyden Yoksulluk Sınırı Model 1 Değişken Katsayısı Tablosu.....	27
Tablo 4.2. Leyden Yoksulluk Sınırı Model 2 Değişken Katsayısı Tablosu.....	28
Tablo 4.3. Farklı Çocuk Sayılarına Karşılık Gelen Leyden Yoksulluk Sınırları.....	29
Tablo 4.4. Kapsalis Yoksulluk Sınırı Model 3 Değişken Katsayısı Tablosu.....	31
Tablo 4.5. Kapsalis Yoksulluk Sınırı Model 4 Değişken Katsayısı Tablosu.....	31

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4.1. Farklı μ Değerleri İçin Refah Fonksiyonunun Durumu.....	23
Grafik 4.2. Farklı σ Değerleri için Refah Fonksiyonunun Durumu.....	24
Grafik 4.3. Minimum Gelir İle Cari Gelir Arasındaki İlişki.....	26
Grafik 4.4. Çocuk Sayısı İle Leyden Yoksulluk Sınırı Arasındaki İlişki.....	29
Grafik 4.5. Minimum Gelir İle Cari Gelir Arasındaki İlişki Kapsalis Yaklaşımı.....	30

Ö Z E T

Bu çalışmanın amacı; İstanbul Defterdarlığı'nda çalışan memurların öznel yoksulluk sınırını, kartopu örneklem metodu yoluyla yapılan anket çalışması yardımıyla bulmaktır.

Çalışma şu bölümlerden oluşmaktadır; Giriş, 1.Bölüm, 2.Bölüm, 3.Bölüm, 4.Bölüm ve Sonuç. 1.Bölümde yoksulluk ile ilgili temel kavramlar, 2.Bölümde yoksulluk sınırları, yoksulluk endeksleri ve yoksulluk sınırı türlerine eleştirel yaklaşımlar, 3.Bölümde yoksulluk sınırı çalışmalarında kullanılan yöntemler ve 4.Bölümde de Leyden Yoksulluk Sınırı ile Alternatif Kapsalı Modeli yer almaktadır. Sonuç Bölümünde ise çalışma sonucunda elde edilen yoksulluk sınırı yer almaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Yoksulluk Sınırı, Leyden Yoksulluk Sınırı, Öznel Yoksulluk.

TO DETERMINE OF LEYDEN POVERTY LINE

A B S T R A C T

The aim of this study, to find the subjective poverty line of officials which work in Revenue of İstanbul, with helping the snowball sampling method through the survey.

Work consists of the following sections, Introduction, Chapter 1, Chapter 2, Chapter 3, Chapter 4 and Conclusion. In Chapter 1, basic concepts related to poverty, poverty lines, poverty indices and some criticism approach about poverty line in Chapter 2, the method used in the study poverty line in Chapter 3 and the Leyden Poverty Line and the Alternative Model which is called Kapsalis Model in Chapter 4. In conclusion, the results of this study's poverty line.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Poverty Line, Leyden Poverty Line, Subjective Poverty.

GİRİŞ

Bireylerin beslenme, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel gereksinmelerini karşılayamama ve toplumsal standartların gerisinde kalma veya yaşamın gerektirdiği imkanlardan yoksun olma durumu olarak tanımlanan yoksulluk, son yıllarda yaşanan krizlerle birlikte ulusal ve uluslararası gündemde en önemli sorunlardan birisi haline gelmiştir.

2000’li yıllarda yoksulluk olgusunun ülkelerle sınırlı olmayacağı, küresel bir sorun olarak algılanması gerektiği vurgulanmaktadır. Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere Dünya Bankası vb. kurumlar bu konuda önemli projeler, programlar ve politikalar uygulamakta ve uygulanmasını teşvik etmektedir.

Genel anlamda yoksulluğun nedenleri arasında birkaç önemli faktör bulunmaktadır. İlk faktör olarak gelir dağılımı bozukluğundan söz edilmektedir. Ardından ekonomik krizlerle daha da derinleşen gelir dağılımı sorunu, kentsel yoksulluğun da gerçek anlamdaki nedenlerinden birisidir. Yoksulluğun nedenleri arasında iç göçün kentlerde yarattığı baskı da bulunmaktadır. Türkiye’de kent yoksulluğu esas olarak köyden kente göç olgusu ile başlamıştır. Tarımın giderek derinleşen sorunlarının yanında kentlerde açık işsizlikle birlikte hizmetler sektörü içinde gizli işsizliğin artmasının altında daima iç göç bulunmaktadır. Ayrıca iç göç, kentlerde kayıt dışı istihdamda yer alan, sosyal güvenceden yoksun, düşük ücretle çalışan nüfusun artmasına da neden olmuştur.

Yoksulluk, az gelişmiş veya gelişmemiş ülke ayrımı tanımayan küresel bir olgu olmakla beraber zamana ve mekana bağlı olarak farklı özellikler göstermektedir yani yaşamı sürdürebilmek için gerekli olan şeyler kişilere, içinde bulunulan topluma, çevreye ve koşullara bağlı olarak değişebilmektedir. Yoksullukla mücadelede etkin bir politika izlenebilmesi için olgunun zaman ve mekana bağlı olarak, toplumsal şartlar ve nesnel ölçütler göz önünde bulundurularak ne gibi özellikler gösterdiğinin belirlenmesi ve ölçülmesi gerekmektedir.

Yoksulluk ve yarattığı sorunlar giderek ağırlaşırken, başta büyük kentler olmak üzere kentler, bu sorunun yoğunlaştığı ve somutlaştığı mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, yoksulluk ve bunun kent bağlamında ele alınışına ilişkin çalışmalar son yıllarda giderek artan bir biçimde hız kazanmıştır. Türkiye’de, günümüze kadar yapılan yoksulluk çalışmalarında genellikle TÜİK Hane halkı Bütçe Anket verileri kullanılarak, mutlak veya göreceli yoksulluk sınırı saptanmış ve kimlerin yoksul olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalarda yoksulluk sınırları, hane halkı genişliğinin dikkate alınmadığı standart katsayılara sahip OECD eşdeğerlik ölçeğine göre hesaplanmıştır.

Yoksulluğun ele alınış ve tanımlanış biçimi zaman içerisinde değişme göstermiştir. Mutlak temeldeki bir yoksulluk anlayışından görece temeldeki bir yoksulluğa geçiş yaşamakla birlikte yoksulluk hala maddi öğelerin eksikliği neticesinde ortaya çıkan bir durum olarak tanımlanmaktadır. Kalkınma politikalarında, ekonomik sistemlerde yaşanan değişim ve dönüşümler sonucunda yoksulluğun tek boyutlu bir resminin yetersizliğine dikkat çekilmiş ve yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olarak kabul edilmesine yönelik analizler yapılmaya başlanmıştır. Yoksulluğun çok boyutlu olarak analiz edilebilmesi için maddi kaynaklar kadar maddi olmayan kaynakların, çevrenin, doğal faktörlerin, bireysel yapabilirlikler, hak ve özgürlükler ile birlikte incelenmesi gerekmektedir. Bireysel faktörlerin yoksulluk üzerindeki etkisi kadar; toplumsal, coğrafi ve uluslararası faktörler de yoksulluk üzerinde etkili olmaktadır. Yoksulluk kişinin yaşamını sürdüremeyecek bir gelire sahip olmasından başlayıp, üyesi olduğu topluma katılamamasına yol açan bir sosyal dışlanma sürecinin yaratımına kadar uzayan bir süreci yaratabilir.

BÖLÜM I

YOKSULLUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Yoksul, kelime anlamı olarak, yeterli düzeyde geliri olmayan veya konforlu bir hayat için gerekli araçlara sahip olmayan kişi olarak tanımlanır. Yoksulluk, yaşam için gerekli olan şeylerden yoksun olma veya asgari yaşam standardına erişememe durumudur. Diğer bir ifade ile yoksulluk, maddi yoksunluklar nedeniyle kaynaklara ve üretim faktörlerine erişememe ve asgari yaşam düzeyini sürdürecekten gelirde yoksun olma halidir. İnsanın beslenme ihtiyacının yanı sıra giyim, barınma, eğitim, sağlık, kültür, ortak yaşama ve dinlenme gibi ihtiyaçları da bulunmaktadır. Bir kişi varlığını sürdürmek için kendisine gerekli olan beslenme, giyim, barınma, sağlık ve eğitim ihtiyacının yanı sıra, içinde yaşadığı toplumun geleneksel yaşam düzeyine erişebileceği kaynaklara sahip olmadığı durumda da yoksul olarak tanımlanabilmektedir.

Son yıllarda yoksulluk, gelir eksikliğinin yanı sıra sosyal hizmetlere ulaşmadaki yetersizlik nedeniyle farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bu ‘yeni yoksulluk’ tanımı, ekonomik dışlanma ile birlikte politik, sosyal ve kültürel dışlanmayı da kapsamaktadır. Yeni yoksulluk tanımının ortaya çıkışındaki en önemli sebep, ekonomik büyümenin eşitsizlik ve yoksulluk artışı ile birlikte ortaya çıkmasıdır. Yeni yoksulluk tanımı; gelir eksikliği, açlık, yetersiz beslenme, kötü sağlık koşulları, yetersiz eğitim ve diğer sosyal hizmetlere yetersiz erişimle beraber; artan ölüm oranları, evsizlerin ve yetersiz barınmanın artması, güvensiz çevre koşulları, sosyal ayrımcılık ve dışlanmayı da ifade etmektedir. Yeni yoksullar ekonomik büyümenin yarattığı fırsatlara ulaşamamanın yanında, toplumundan dışlanmaya da maruz kalmaktadırlar. Yoksulluğun literatürde üzerinde görüş birliğine dayanan bir tanımı bulunmamakla birlikte, yoksulluk tanımı ile ilgili kavramların çeşitliliği, yoksulluğun sebepleri ve çözüm yöntemleri ile yakından ilişkilidir. Yoksulluğun tanımı ile ilgili tartışmalar İngiltere’de 19. yüzyıl sonlarında Rowntree’nin yoksulluk çalışmalarına kadar uzanmaktadır.¹ Rowntree yoksulluğu, birincil ve ikincil yoksulluk olarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre birincil yoksulluk, geçinme ihtiyaçlarını karşılamak için kaynaklara erişemeyenleri ifade etmektedir. İkincil yoksulluk ise bu kaynaklara sahip olduğu halde geçinme düzeyinin üzerine çıkmak için kaynakları kullanamamayı ifade eder.

¹ Dağdemir Ö., **Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi**, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002, s.3-4.

Yaşamı sürdürmek için gereken ihtiyaçlar bireylere, topluma, çevreye ve koşullara bağlı olarak değişmektedir. Buna bağlı olarak yoksulluğun tanımı da yaşa, cinsiyete, kültürel, sosyal ve ekonomik koşullara göre değişmektedir.

1.1. Mutlak Yoksulluk-Görelî Yoksulluk

Mutlak yoksulluk kavramı, yoksulluk tanımları içerisinde kökeni en eski olanıdır. 19. yüzyıl sonlarında İngiltere’de yapılan yoksullukla ilgili çalışmalar sırasında geliştirilen mutlak yoksulluk yaklaşımına uygun ilk yoksulluk tanımı Seebohm Rowentree tarafından geliştirilmiştir. Rowentree yoksulluğu ‘Toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesi’ olarak tanımlamıştır. Yoksulluk üzerine yapılan çalışmaların sayısı arttıkça, mutlak yoksulluğun farklı tanımları da geliştirilmiştir. ‘Hanehalkı veya ferdin yaşamını fiziken devam ettirebilmek amacıyla ihtiyaç duyduğu asgari tüketim seviyesini karşılayamaması’, ‘İnsanların yaşamda kalabilmek için gerekli mal ve hizmetlere ulaşabilmesi için yeterli kaynağa sahip olmaması’, ‘Mutlak asgari refah düzeyinin altında olma durumu’, ‘fiziksel yeniden üretim için gereken asgari yaşam düzeyinin altına düşme’ bu tanımlardan bazılarıdır. Mutlak yoksulluk, hane halkı ya da bireylerin biyolojik olarak kendilerini üretebilmeleri için ihtiyaç duydukları asgari gelir ve harcama düzeyidir. Tanımın yaşamı sürdürebilmek için gerekli olan asgari besin bileşenlerini veya kaloriyi esas alması ona mutlaklık niteliği kazandırmaktadır. Bu tanım da ülkelerarası karşılaştırmaların yapılmasını kolaylaştırmıştır. Mutlak yoksulluk tanımına göre yapılan yoksulluk araştırmalarında bireyin veya hane halkının geliri veya tüketim harcamaları temel alınır. Belirlenen bir gelirin veya tüketimin altında kalanlar yoksul olarak nitelendirilir. Parasal gelir, mutlak yoksulluk yaklaşımı çerçevesinde yapılan araştırmalarda en yaygın kullanılan yoksulluk kriteridir. Bunun nedeni, para biriminin kolay nicelleştirilebilir olmasıdır. Ailenin büyüklüğü ile orantılı olarak tüketilecek minimum mal ve hizmet fiyatlarıncı belirlenen ‘asgari tüketim seviyesi’ nicelleştirme için kullanılan en önemli göstergedir.²

Görelî yoksulluk ise, toplumun ortalama refah düzeyinin altında olma durumunu tanımlar. Görelî yoksulluk kavramı, insanın bir toplumsal varlık olmasını esas almaktadır. Bu anlamda görelî yoksulluk, sadece kaynaklara erişememe ve yaşamı sürdürme kavramları ile açıklanamaz. Bu tanımlamaya göre yoksulluk, birey ya da hane halkının, içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilen asgari bir yaşam düzeyine sahip olup olmadığı ile ilişkilidir. Bu nedenle görelî yoksulluk kavramı, farklı grupların sahip olduğu mutlak gelir düzeyinden

² Erdoğan G, **Türkiye ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler**, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002, s.7-8

daha çok, gelir ve refahın dağılımındaki farklılıklara odaklanır. Başka bir ifade ile, görelî yoksulluk kavramı, yoksul hane halkı veya birey ile o toplumda yaşayan ve mevcut koşullara göre ortalama bir gelire sahip olan hane halkı veya birey arasındaki, gelir kaynaklarına sahip olma kabiliyetlerinin farkını ifade eder.

1.2. Nesnel Yoksulluk–Öznel Yoksulluk

Yoksulluğun hangi sebepler yüzünden ortaya çıktığı ve bu sebeplerin yol açtığı sonuçlarla beraber nasıl ortadan kaldırılacağı ile ilgili sorulara, önceden belirlenmiş kriterlere göre cevap bulan yaklaşım **nesnel yoksulluk yaklaşımı**'dır. Hane halkının sağladığı toplam faydayı daha net gösterdiği için tercih edilen bir yaklaşımdır. Bireylerin tercihleri baz alındığında, hangi türde bir tüketim alışkanlığının ne çeşit nedenler yüzünden gerçekleştirilemediğini gösteren ve bu nedenlerin yol açtığı sonuçlarla beraber nasıl ortadan kaldırılacağı ile ilgili sorulara anketler yardımı ile cevap bulan yaklaşım ise **öznel yoksulluk yaklaşımı**' dır.

Nesnel yaklaşım, yoksulluğu nelerin oluşturduğu ve insanların kendilerini yoksul olma durumundan çıkarmak için nelere gereksinim duyulduğu gibi 'normatif yargıları' içermektedir. Öznel yaklaşım ise, bireysel fayda üzerine odaklanarak, insanların hizmetlere ve mallara ne kadar değer verdiğine, hizmet ve mallar ile ilgili tercihlerinin ne olduğu ile ilgilenir. Yoksulluk nesnel olarak tanımlanıyorsa, kaynaklara ulaşmadaki eksiklik ve zayıf yaşam koşulları yoksulluğu ifade edebilir. Söz konusu kaynaklar; maddi, sosyal ve kişisel kaynaklar şeklinde ayrılır. Maddi kaynakların eksikliği harcanabilir gelir şeklinde ölçülür. Sosyal ve kişisel kaynakların yoksulluk araştırmalarında yaygın olarak kullanılmamasına karşın kişinin refah seviyesi üzerinde büyük etkileri vardır. Sosyal ve kişisel kaynakların yaygın kullanılmamasının nedeni; sosyal ve kişisel kaynaklar hakkında bilgi içeren güvenilir verilerin yokluğundan kaynaklanabilir. Gelir ve diğer maddi kaynaklara ait verileri toplamak ve onlara daha kolay biçimde ulaşılır. Bu yaklaşımın savunucuları, bireylerin, her zaman kendileri için en iyi olanın ne olduğu değerlendiremeyeceklerini savunurlar.³ Örneğin; pek çok yoksulluk ölçüm sisteminde besin kaynakları kullanılmaktadır. Tüm bireyler gıda tüketimlerini değerlendirebilse bile; bazıları belirli gıda türleri ya da miktarlarına kendi fiziksel refahları için daha yüksek değer vermiş olabilirler. Öznel yoksulluk yaklaşımında; kamu araştırmaları ve anketler aracılığıyla katılımcıların yoksul olmamak için gerekli olduğu düşünülen gelir / tüketim ya da refah düzeylerini değerlendirmeleri istenerek gelir ve refah odaklı, öznel yoksulluk standartları oluşturulmaya çalışılır. Öznel yoksulluk standartları,

³ Dumanlı, Recep. **Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları**, Ankara, Yayın No: DPT: 2449,1996,s.5-6

ihtiyaçlardaki kültürel ve diğer farklılıkları yansıtmada konusunda iyi bir gösterge olmakla beraber; toplumlar arasında karşılaştırılabilir olmaması açısından eleştirilmektedir. Öznel yaklaşıma göre; eğer insanlar kendilerini yoksul hissediyorlarsa yoksuldurlar; o zaman bunu belirlemenin en iyi yolu da bireylere hangi gelir düzeyinde kendilerini yoksul hissettiklerinin sorulmasıdır. Aslında bu yaklaşımda önemli olan; bireylerin anket için seçilen sözcüklere (iyi, kötü, yetersiz, ...) aynı anlamı vermeleri ve bu sözcüklere parasal değer biçebilmeleridir.

Nesnel ve Öznel yaklaşım arasında, sosyal göstergelerin araştırılması temelinde farklılıklar bulunmaktadır. Nesnel yaklaşımın odak noktası, 'katı' gerçeklerin ölçülmesi üzerinedir; örneğin dolar olarak gelir ya da metrekaredeki yaşam alanı gibi. Öznel yaklaşım ise tersine 'yumuşak' noktalara odaklanır; yani gelirin verdiği tatmin ya da konutun algılanan yeterliliği gibi.

1.3. Gelir Yoksulluğu-İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu, yaşamı sürdürmek ya da asgari yaşam standardını karşılamak için birey veya hane halkının ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumu olarak tanımlanabilir. Yoksullar sadece gelir ve kaynaklardan yoksun olmayıp; bunun yanı sıra, fırsatlardan da yoksun kalırlar. İmkanlarının az olması ve sosyal dışlanma nedeniyle iş bulmaları ve piyasalara erişmeleri de zordur. Öte yandan, eğitim düzeylerinin yetersiz olması yoksulların iş bulma ve yaşam kalitelerini artıracak bilgiye ulaşmalarını olumsuz yönde etkiler. Yoksulların içinde buldukları bu durum güvenliğin de ortadan kalkması ile daha da kötüleşebilmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1997 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'nda geliştirilen insani yoksulluk kavramı, insani gelişme ve insanca yaşam için parasal olanakların yanı sıra temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için iktisadi, sosyal ve kültürel bazı olanaklara sahip olmanın da gerekli olduğu fikrine dayanır. Bu nedenle, asgari gereksinimlerden daha fazla maddi refahın söz konusu olması gerektiğini ve yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olduğunu dikkate alır. Aynı raporda insani yoksulluğu ölçmek için insani yoksulluk endeksi geliştirilmiştir. **İnsani yoksulluk** endeksi yaşam süresinin kısalığı, temel eğitim hizmetlerinden mahrumiyet, kamusal ve özel kaynaklara erişememe gibi insani gelişim açısından ortaya çıkan engelleri, yoksulluğun boyutlarını ve insani gelişim dışında kalmış insanların oranını ölçmektedir.

1.4. Kırsal Yoksulluk-Kentsel Yoksulluk

Kent ve kır olarak tanımlanan yerleşim birimlerinin aralarındaki farklılıklar yaşadıkları yoksulluğun şeklini de birbirlerinden farklılaştırmaktadır. Kırsal alanlarda yaşanan yoksulluk, daha çok tarım ve hayvancılık sektöründe ağırlık kazanmışken; kentsel alanlarda yaşanan yoksulluk ise sanayi ve hizmetler sektöründe yoğunlaşmaktadır. Yapılan araştırmalar, kırsal yoksulluğun kentsel yoksulluktan daha ciddi olduğunu da ortaya çıkarmıştır. Bunun en önemli nedeni ise, kırsal alanların kentsel alanlardan daha geri planda bırakılarak göz ardı edilmiş olmasıdır. Aslında bu durum, bir yandan da kentsel yoksulluğa zemin hazırlamaktadır. Kırsal alanların bu derece ihmal edilmesi, buralarda yaşayan insanların geçim sıkıntısına düşüp gelir kaygısı ile kentlere göç etmelerine sebep olmakta ve kentliler iş sahalarını, göçle gelen bu insanlarla paylaşmak durumunda kalmaktadırlar. İstihdamın kentliler açısından daralması anlamına gelen bu durum, bir bakıma kentsel yoksulluğun da ana sebebinin oluşturmaktadır.

1.5. Zayıflık ve Korunmasızlık

Yoksulluk, bir kişinin mevcut sosyoekonomik statüsü ile ilgili bir durum iken zayıflık ve korunmasızlık bu durumdaki olası değişimleri tanımlamaktadır. Zayıflık ve korunmasızlık; mevcut durumda yoksul olmayan birey veya hane halkının gelir ya da tüketiminin yoksulluk sınırının altına düşme riski ile karşı karşıya kalmasını veya zaten yoksul olan birey veya hane halkının ise yoksulluktan kurtulamama tehlikesinin devam etmesi anlamına gelmektedir. Yoksul olan herkesin çeşitli risklerle karşı karşıya gelmesi gerekmez. Örneğin, geçimini sağlayacak gelir düzeyine sahip olmayan bir çiftçi yoksul olabilir ancak ortaya çıkacak makro ekonomik şoklar karşısında zayıf ve korunmasız bir durumda da olmayabilir.

Zayıflık ve korunmasızlığa yol açan temel faktörler şu şekilde sıralanabilir;

- Eğitim olanaklarının yetersizliği.
- İstikrarlı bir gelir düzeyinin ve iş güvenliğinin olmaması.
- Tasarruf birikiminin yetersiz olması ve kredi olanaklarının yetersizliği.
- İşgücüne katılım oranının artırılmaması.
- Aileler arası dayanışmanın zayıflaması

1.6. Bağımlılık ve Sosyal Dışlanmışlık

Yoksulluğun, sosyal hayatla kurulması gereken bağları zayıflatması sosyal dışlanmışlık olarak adlandırılabilir. Sosyal ve iktisadi nitelikteki imkanlara ulaşmakta zorluk çeken insanlar bazı vatandaşlık haklarından yararlanmada birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların kaynağı, yoksulluğun ortaya çıkardığı çevresel kısıtlamalardır. Böylece, yoksul, sosyal ve iktisadi olanaklardan mahrum kaldığı, onlara ulaşma sıkıntısı içinde olduğu süre boyunca, bu imkanların sunduğu haklara da yabancı kalacaktır. Bu hakları kullanabilmesi sosyal ve iktisadi imkanlara sahip olanlarla ilişki içinde olmasına bağlı olur. Oysa bu durum, sosyal dışlanmışlığın devam ettiği süre zarfında sürekli bir bağımlılık ilişkisi yaratır. Yoksul; sosyoekonomik imkanlardan uzak olduğu ölçüde sosyal hayattan dışlanmış, sosyal hayattan dışlandığı sürece de sosyal hayatla bağlarını kuran faktörlere karşı daha bağımlı hale gelir. Aynı zamanda bu durum yoksul kişilerin dışlanmışlık psikolojisi yaşamalarına da neden olur.

BÖLÜM II

YOKSULLUK SINIRLARI VE YOKSULLUK ENDEKSLERİ

2.1. Yoksulluk Sınırının Tanımlanması ve Yoksulluk Sınırları

Yoksulluğun çok boyutlu ve karmaşık olması nedeniyle ölçülmesi zordur. Yoksulluğun büyüklüğünü ve doğasını tam olarak kavrayabilmek için yoksulluğu tanımlayan farklı koşulları yansıtan göstergeleri kullanarak bütün yönlerinin ölçülmesi gereklidir. Yoksulluğun ölçülmesi için atılacak ilk adım, yoksul ve yoksul olmayanı birbirinden ayırt edecek bir yoksulluk sınırı tanımlamaktır. Yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk ve öznel yoksulluk olmak üzere üç ayrı yaklaşım kullanılmaktadır. Bu üç yaklaşım arasındaki fark, yoksulluk sınırının belirlenmesinde ortaya çıkmaktadır. Mutlak, görelî ve öznel yoksulluk kavramlarının her biri için ayrı ayrı yoksulluk sınırı hesaplanmaktadır. Mutlak yoksulluk; asgari yaşam standardının gerektirdiği temel gereksinimlerin karşılanması için tanımlanan belirli bir kriterin elde edilememesi durumu olarak tanımlanmaktadır. **Mutlak yoksulluk sınırı** belirlenirken genellikle kriter olarak asgari gıda harcamaları kullanılmaktadır. Asgari kalori ihtiyacını karşılayacak yeterli miktarda gıda maddelerinden oluşan bir sepetin fiyatı mutlak yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır. Örneğin Dünya Bankası'nın 1990'daki çalışmasına göre, bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400 kalorilik gıda sepetinin fiyatı, mutlak yoksulluk sınırı olarak belirlenmiştir. Belirtilen bu kalori miktarı, bir kişinin bir gün içinde harcayacağı asgari fizyolojik enerji miktarının ülke ortalamasıdır. Mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1\$ kabul edilirken, Latin Amerika ve Karaipler için bu sınır 2\$, Türkiye'nin dahil olduğu ve Doğu Avrupa ülkelerinin de içinde bulunduğu grup için 4\$, gelişmiş sanayi ülkeleri için 14.40\$ olarak belirlenmiştir.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Dünya Bankası'na saptanmış mutlak yoksulluk kriterini esas alarak 'ultra yoksulluk' tanımını geliştirmişlerdir. Mutlak yoksulluk tanımında kabul edilen gerekli minimum günlük kalori miktarının sadece %80'ini karşılayabilenler '**ultra yoksul**' olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımla yoksulluğun derinliğinin, şiddetinin yani yoksulluk düzeyinin ölçülmesinin amaçlandığı söylenmiştir. Dünya Bankası ise ultra yoksulluk tanımına paralel olarak '**olağanüstü yoksulluk**' tanımını kullanmaktadır. Bu tanıma göre 1985 yılı satın alma gücü paritelerine göre kişi başına yıllık 270\$'ın altında geliri olanlar bu şekilde sınıflandırılmış ve 633 milyon kişinin bu sınıflandırmaya dahil olduğu belirlenmiştir. Benzer

şekilde yoksulluğun süresinin de önemli bir gösterge olduğundan hareketle WHO tarafından 'kronik yoksulluk' tanımı geliştirilmiştir. Bu tanıma göre yoksulluk durumu beş yıldan fazla sürenler '**kronik yoksul**' olarak tanımlanmıştır. Mutlak yoksulluk çizgisi hesaplanırken sadece gıda harcamalarının esas alınması eleştirilerek ikinci bir yöntem daha geliştirilmiştir. Bu yöntemde sadece asgari gıda harcamalarının yanı sıra giyim, barınma, ısınma gibi diğer temel ihtiyaçlar da dikkate alınmıştır. Bu yöntemle daha yüksek bir yoksulluk çizgisine ulaşılırken bu çizginin altında kalanlar yoksul olarak tanımlanmıştır. Sadece gıda harcamaları esas alınarak yapılan hesaplamalarla ise 'gıda yoksulluğu'nun düzeyi belirlenmiştir. Mutlak yoksulluk sınırı belirli bir zaman aralığında, minimum kaynak miktarı olarak belirlenmekte ve zamana bağlı olarak fiyat değişimleri dikkate alınarak güncellenmektedir.⁴

Mutlak yoksulluk sınırının hesaplanmasında asgari yaşam standardını sağlayacak minimum gıda tüketim seviyesinin veya minimum maliyetli gıda maddeleri sepetinin belirlenmesi gereklidir. Geçinmenin minimum düzeyi için tek bir gıda tüketim sepeti yoktur. Bu belirlenmiş en düşük yaşam standardı için fiziksel gereksinimler hakkında bazı argumentlere ve temel gereksinimlerin karşılanması amacıyla haneye giren mal ve hizmetler hakkında doğru bilgiye gereksinim vardır. Mutlak yoksullukta zamana bağlı karşılaştırma yapıldığı gibi gruplar arası karşılaştırma da yapılabilir. Birçok ülkede yoksulluk mutlak olarak belirlenmekte ve mutlak yoksulluk sınırı, sabit yaşam standardı olarak yorumlanmaktadır.

Görelî yoksulluk sınırı, toplam nüfusun belirli bir yüzdesinin yer aldığı gelir ya da harcama düzeyinden veya medyan gelirin yarısından daha az gelir veya harcama seviyesinde belirlenmektedir. Bu seviyenin altında gelir veya harcama düzeyine sahip olan birey ya da hane halkları yoksul olarak kabul edilmektedir.

Hane halkının veya bireylerin harcamalarına göre toplumdaki en düşük yaşam standardını ortaya koyması mutlak yoksulluğun, gelir dağılımı eşitsizliğini en açık şekilde göstermesi görelî yoksulluğun üstün yönleridir. Mutlak yoksullukta yoksulluğun boyutuna karar verilmekte, görelî yoksullukta ise o toplumda yoksulluğun olduğu varsayılmaktadır. Bir çok ülkede mutlak yoksulluk, yoksulluk istatistiklerinde kullanılırken, görelî yoksulluk ise son zamanlarda uluslararası yoksulluk karşılaştırmalarında kullanılmaya başlanmıştır. Özel yoksulluk ise, toplumdaki bireylerin minimum gelir veya harcama hakkındaki kendi bireysel düşüncelerine dayanmaktadır. **Özel yoksulluk sınırını** hesaplamak için büyük ölçekli anketler yaparak toplumun bu konudaki görüşü belirlenmektedir. Anket sonuçlarından bireylerin refah düzeyleri ile gelirleri arasında ilişki kurularak kritik bir refah düzeyi belirlenmekte, bu belirlenen refah düzeyine karşılık gelen gelir düzeyi yoksulluk sınırı olarak kabul edilmektedir. Ülkede kimlerin yoksul olarak sınıflandırılacağını tanımlayan yoksulluk

⁴ World Bank, "Poverty Measurement", s.8

sınırının belirlenmesi, yoksulluk düzeyi hakkında yorum yapılabilmesi için bir başlangıç noktasıdır. Yoksulluk sınırının seçimi önemlidir. Çünkü; yoksulluk indeksi yoksulluk sınırına göre hesaplanmaktadır. Yoksulluk sınırının hesaplanmasında bilimsel bir temele gereksinim yoktur. Nesnel veya öznel kriterler kullanılarak yoksulluk sınırı seçilebilir. Yoksulluk sınırının seçimi, toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik koşullarına uygun olmalıdır. Dolayısıyla, her ülkenin kendi sosyoekonomik durumunu yansıtan özel bir yoksulluk sınırına ihtiyacı vardır.

2.2. Yoksulluk Endeksleri

Bu çalışmada, öznel yoksulluk sınırı olan Leyden Yoksulluk Sınırının belirlenmesi amaçlanmakla beraber, yoksulluk ölçümleri için sadece yoksulluk sınırının tespiti yeterli değildir. Bunun yanında, yoksulluğun derinliğini ölçmek üzere uygun endeksler geliştirilmiştir.

2.2.1. Kafa Sayısı Oranı

Yoksulluk ölçümlerinde en sık kullanılan endekstir ve yoksulluk oranı olarak da anılır. Kafa Sayım Oranı; geliri yoksulluk çizgisinin altında kalan kişilerin sayısının nüfusa oranıdır. Yoksul olarak tanımlanan insanların sayısını q , toplam nüfusu da n olarak kabul edersek, bu durumda kafa sayım oranı $H = q/n$ olmaktadır. $i = 1, 2, \dots, n$ olmak üzere i . hanehalkı geliri y_i olsun. Yoksulluk sınırı da z olarak tanımlanırsa, y_i/z göstergesinin 1'den düşük olması hanehalkının yoksul olduğunu ifade etmektedir. Bu endeksin yaygın kullanılmasını sağlayan en büyük avantajı verilere ulaşmanın ve hesaplanmasının kolay olmasıdır. Kafa Sayısı Oranı'na dair yapılan en temel eleştiri yoksullar arasındaki farklılıklara duyarlı olmamasıdır. Bu endekste yoksulluğun ne boyutta yaşandığının, diğer bir ifade ile yoksulluğun derinliğinin yansımaları söz konusu değildir. Bu durumda, yoksulluk sınırı altındaki kişiler, yoksulluk sınırının üstüne çıkmadıkça, kişilerin gelirlerinde ve yaşam standartlarındaki değişimlerin değerlendirilmesi olanaksızdır.

2.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi

Yoksulluğun derinliğini ölçebilmek ve yoksulluk oranının yoksulluk sınırına duyarlılığını azaltabilmek için geliştirilmiştir. Bu endekste yoksulların gelirlerinin/tüketimlerinin yoksulluk sınırından uzaklığının ortalamasının, yoksulluk sınırına

oranı hesaplanmaktadır. Geliri y_i olan bir kişinin yoksulluk sınırından (z) uzaklığı onun yoksulluk açığı $z - y_i$ şeklinde adlandırılır. Yoksulluğun toplam değerlendirmesinde bu gelir açıkları dikkate alınmalıdır. Herhangi bir insanın yoksulluğu diğerlerinin ne kadar yoksul olduğundan bağımsız değildir. Tam aynı mutlak açık $z - y_i$ olsa da eğer diğer yoksulların açıkları daha az ise kişinin daha yoksul olduğu iddia edilebilmektedir. Yoksul bir kişiden (A) 1 birim geliri, daha zengin (B) yoksulluk sınırının altında kalan birine transfer edelim ve transferden sonra bile yoksulluk sınırının altında kalsın. Böyle bir transfer sonucunda A'nın mutlak açığı, B'deki açığın düşüşü kadar artacaktır. Bu durumda toplam yoksulluk transfer sonucunda değişecektir. A, B ile kıyaslandığında görece olarak daha yoksuldur. A'dan B'ye bir transfer daha yoksul olan kişinin açığını artıracak ve daha az yoksul olanın yoksulluğunu azaltacaktır. Böylece toplam görece yoksulluk artacaktır. Endeks yoksulların ortalama gelirinin yoksulluk sınırından uzaklığının yüzdesi alınarak normalleştirilebilir. Bu yoksulluk açığı (I) gelir açığı oranı olarak adlandırılır. z , yoksulluk sınırı geliri, y_i , i . kişinin geliri,

$$g_i = z - y_i, i. \text{ kişinin gelir açığı,}$$

Yoksulluk açığı oranı I,

$$I = \frac{1}{q} \sum_i \frac{g_i}{z}$$

biçiminde ifade edilmektedir.⁵

2.2.3. Sen'in Yoksulluk Endeksi

Yoksulluk açığı endeksinin eksiklikleri göz önüne alınarak yoksulluğun şiddetini daha iyi ölçen ve yoksullar arası gelir dağılımını da hesaba katan Sen Endeksi'ni, Amartya Sen tarafından 1976 yılında geliştirilmiştir. Sen çalışmasında, yoksullar arasında da derecelendirme şeklinde analiz çalışması yapabilmek amacıyla bu endeksi önermektedir. Sen Endeksi (S, yoksulluk kişi oranını (H), yoksulluk açığı oranını (I) ve Gini katsayısını (G) kullanarak yoksullar arasındaki gelir dağılımını birlikte ele alır. Bu endekse göre, yoksul bir hane halkından daha yüksek gelirli yoksul bir hane halkına gelir transferi olduğunda yoksulluk endeksi artarken, yoksul bir hane halkından daha yoksula gelir transferi olduğunda endeks düşer. Böylece yoksulluğun şiddeti de endekse katılmış olur.

⁵ Erdoğan G, a.g.e, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002, s.10-11.

Bu teorinin ifade etmek istediği kavram, toplumsal faydayı, dengeli gelir dağılımı yoluyla en üst düzeye getirerek artırmaktır. Burada bir kabul söz konusudur ki, bu kabule göre, ya herkes aynı fayda fonksiyonuna sahiptir ya da kişilerin fayda fonksiyonları fonksiyonun sabit miktarı kadar farklıdır. Sen indeksinin denklemi;

$$S = H[I + (1 - I)G]$$

şeklinde gösterilmektedir. Burada;

S: Sen indeksini,

H: yoksul Kişi Oranını,

I: Yoksulluk Açığı Oranını,

G:Yoksullar arasındaki Gelir Dağılımının Gini Katsayısını göstermektedir.

2.2.4. Foster, Greer ve Thornbecke (FGT) Endeksi

Yoksulluk araştırmalarında yoksulluğun, yoksullar arası değişik alt gruplar içerisindeki yoksulluk düzeylerinden ne düzeyde etkilendiğini göstermek amacıyla geliştirilmiş bir endekstir. Bu endeks hesaplanırken, yoksul kitle farklı etnik, sosyoekonomik veya bölgesel gruplara ayrılır ve bunlara ait yoksulluk oranları ayrı ayrı hesaplanır. Toplam yoksulluk ise bu alt grupların yoksulluk düzeylerinin ağırlıklı ortalamasıyla bulunur. Bu endeksin, yoksulluğun ölçülmesine getirdiği bir diğer yenilik de yoksulluğa karşı tepkinin derecesine koşut olarak bir yoksulluk tepkisi katsayısı içermesidir. Bu katsayı, yoksulluk arttıkça gelir artışlarının faydasının arttığı teorisine dayanır. Böylece ağırlıklı ortalama hesaplanırken yoksulluk çizgisinden en uzaktaki yoksullara daha fazla ağırlık verilmiş olur, yani yoksulluğun yoğunluğu da dikkate alınmış olur.

$$FGT_{\alpha} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \left(\frac{g_i}{z} \right)^{\alpha}$$

olarak ifade edilir ki burada;

$$\alpha \geq 0;$$

n : Toplam hanehalkı sayısı

g_i : i. hanehalkının gelir yetersizliği

z : Yoksulluk sınırı gelir seviyesi

q : Yoksulluk sınırının altındaki hanelerin sayısıdır.

$\alpha = 0$ ise $FGT_0 = H$, $\alpha = 1$ ise $FGT_1 = HI$ olur.

2.3. Yoksulluk Sınırı Yaklaşımlarına Eleştirel Bakış

Belli başlı bütün yoksulluk tanımı ve yaklaşımları değişik ölçülerde öznel unsurlar içermektedir. Bu nedenle, mutlak yoksulluk yaklaşımının temelinde yatan asgari geçim düzeyi kavramının⁶ anlamının değişik yerlerde, değişik kişilerce farklı yorumlanması kaçınılmazdır. Örneğin, asgari kalori gereksiniminin ve belli bir miktar gelirin enerjiye dönüştürülmesinin, çevre koşulları ve ekonomik etkinlik alanlarına ve düzeylerine de bağlı olarak kişiden kişiye, hane halkından hane halkına ve hatta bir toplumdan diğer bir topluma değişiklik göstermesi beklenebilir. Uluslararası asgari kalori normlarında yapılan çeşitli ayarlamalara karşın bu sakıncaların büyük ölçüde sürdüğü görülmektedir. Bu tür asgari kalori normlarının, kişiler arasındaki beslenme gereksinimlerini karşılama güçlükleriyle baş edebilme farklılıkları yanında kişisel tüketim tercihlerini de dikkate almadığı görülmektedir. Bazı kişilerin kendi istekleri doğrultusunda, gıda dışı harcamalara ve/veya daha pahalı gıdalara yönelerek kalori normunun altında kalmaları durumunda bu normun kendisi tartışmalı hale gelmektedir. Bu durum gibi, gelir dağılımının bozuk olduğu durumlarda piyasa fiyatları kullanılarak hesaplanan asgari gelir tüketiminin iyi bir refah kıstası oluşturamayacağı ileri sürülmektedir. Belirli bir kalori miktarına ulaşabilmek için hangi malların ve hangi fiyatların seçileceği konusu tartışmalı hale gelmektedir. Mutlak yoksulluk sınırının salt gıda malları bazında belirlenmesinde karşılaşılan güçlükler gıda dışı malların da hesaba katılması durumunda daha da ağılaşmaktadır. Bu nedenle, mutlak yoksulluk sınırı yaklaşımının gerek tek bir ülke içinde gerekse uluslararası düzeyde mekansal kıyaslamaya elverişli bir temel oluşturmadığı söylenebilir.

Diğer yandan, mutlak yoksulluk sınırı yaklaşımında gözlemlerin çoğu kez kısa bir zaman aralığına dayanması ve yoksulların aralarındaki farklılıkların, yoksulluk nedenlerinin, derece ve süre açısından dikkate alınmaması, yoksullar arasındaki çeşitliliğin kaybolmasına yol açmaktadır. Yoksulların homojen bir kitle olarak değerlendirilmelerinin doğal bir sonucu olarak, örneğin, geçici olarak yoksul olanlarla sürekli olarak yoksul olanlar ve yoksulluk sınırının hemen üzerinde olup da her an yoksulluk sınırının altına düşme riski taşıyan insanlar arasındaki önemli farklılıklar büyük ölçüde göz ardı edilmiş olmaktadır.

⁶ Şenses, Fikret. **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003, s.80-84.

Gelir/tüketim esasına dayalı mutlak yoksulluk sınırı yaklaşımına yöneltilen bir diğer eleştiri, bu yaklaşımın yoksulların dışında yapılan değerlendirmelere dayandırılması ve yoksulların kendi konumlarına ilişkin görüş ve değerlendirmelerini göz ardı etmesidir. Bu bakış açısının doğal bir uzantısı olarak, zaman zaman değer yargılarının ön plana çıktığı ve yoksulları aşağı gören yoksulluk tanımları ortaya atılabilmektedir.

Yoksulluk sınırı üzerine nesnel yaklaşımlar belirli bir zamanda, gelir, tüketim harcamaları, kalori miktarı gibi daha somut ve ölçülebilir kıstaslar üzerinde yoğunlaşırken, daha çok sosyal bilimlerin⁷ benimsediği öznel ve katılımcı yaklaşımlar, yoksulluğun bir süreç olduğu noktasından hareketle, asgari temel ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığı noktasında yoksulların kendi algılamalarını ön plana çıkarıp, refahın/yoksulluğun temel unsur ve kaynaklarının yoksullarla karşılıklı görüşmeler yoluyla, yoksulların kendileri tarafından belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu yaklaşımların temel katkısı, toplumca kabul edilebilir yaşam düzeyinin dışarıdan belirlenmesi yerine bu durumu en iyi bilmesi gereken insanlarca belirlenmesini ön plana çıkarmasıdır. Bu yaklaşım sonucu oluşan öznel yoksulluk sınırı, genelde bir anket çerçevesinde sorulan, bireyin/hane halkının şimdiki gelir seviyesi ile asgari gelir seviyesinin değerlendirilmesi esasına dayanmaktadır. Yoksulluk sınırının yoksulların kendi değerlendirmelerine göre belirlenmesi, ilk bakışta anlamlı gibi görünse de öznel yoksulluk sınırının belirlenme ve uygulama aşamalarında da önemli kavramsal hata ve ölçüm sorunları ile karşılaşmaktadır. Bu anlamda karşılaşılan en temel güçlük, toplanan bilgilerin bir araya getirilip bu bilgilerden kendi içinde tutarlı bir tutarlı sonuca ulaşma ve sonuçları ülkeler arasında ve hatta aynı ülke içinde farklı bölgelerle kıyaslamaktır. Sorulan soruların algılama biçimi, benzer gelir düzeyindeki topluluklar da bile farklılıklar göstermekte ve toplumsal normlara göre bölgeden bölgeye değişmekte ve anketin yapıldığı yere özgün olup, genelleştirilememektedir.

Anket sorularındaki, gerekli en az gelir, geçinmek, gibi kavramlar değişik hane halkları tarafından çok farklı biçimlerde algılanmakta ve sorulara verilen cevaplar tutarlılığını yitirmektedir. Üstelik dikkatlerin, Leyden Yoksulluk Sınırında olduğu gibi, bir miktar güçlükle geçinebilenler üzerinde toplanması, diğer hane halklarının görüşlerinin dışlanması ve bu şekilde cevap verenlerin toplam içinde küçük bir grup oluşturması da istatistiksel sorunlara neden olmaktadır.

Öznel yoksulluk sınırı yaklaşımının en yaygın kullanıldığı Batı Avrupa ülkelerinde dahi bu sorunların önemli boyutlara ulaştığı ve sonuçların yorumunu güçleştirdiği anlaşılmaktadır. Örneğin, çok yoksul hane halklarının ihtiyaçlarını olduğundan küçük, diğer hane halklarının ise olduğundan büyük gösterme eğiliminde oldukları, bunun gibi başta

⁷ Şenses, Fikret. **a.g.e.**, s.91-95.

yaşlılar ve kadınlar olmak üzere kimi grupların da beklentilerini daha alt düzeyde tutmaya şartlandırıldıkları öne sürülmektedir. Bu durumda, öznel yoksulluk sınırı esasına göre düzenlenecek bir yardım programı, aynı gelir düzeyindeki iki kişiden, kendini yoksul hissedenin yardım alması, böyle hissetmeyenin ise kapsam dışı kalması gibi tersliklerle karşı karşıya kalabilecektir. Öznel yoksulluk sınırına dayalı çalışmaların sonuçlarının anketin yapıldığı yere özgü olması ve gelişmiş ülkelerde bile bu tür çalışmaların sayısının henüz önemli boyutlara ulaşmamış olması, sonuçların güncelleştirilmesi önünde bir engel oluşturmakta ve bu doğrultudaki çalışmaları yerel topluluklar düzeyinde sınırlamaktadır.

BÖLÜM III

YOKSULLUK SINIRI ÇALIŞMALARINDA YÖNTEM

Yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesi sorunu son 10 yılda büyük bir ilgi görmüştür. Bu ilginin sonucu olarak, yapılan yoksulluk sınırı araştırmalarının sayısında da artış görülmektedir. Yoksulluk sınırı araştırmalarında öncelikle iki sorun çözülmelidir. Birincisi, yoksulların belirlenmesi, ikincisi ise farklı bireylerin yoksulluk açıklarını toplayacak bir endeksin oluşturulmasıdır. Townsend (1979), Desai (1985) ve Hagenars (1986) yaptıkları çalışmalarla, yoksul bireyin belirlenmesi problemini tanımlamışlardır. Hem sosyal araştırmalarda hem de sosyal politikada çok çeşitli yoksulluk tanımları kullanılmaktadır. Bu tanımlar, temel olarak aşağıdaki kategorilere uyarlanabilir.

- A. Yoksulluk; tanımlanan objektif değerden daha aşağıdadır.(Mutlak Y.)
- B. Yoksulluk; toplumdaki diğer bireylerden daha aşağıda olma durumudur.(Görelî Y.)
- C. Yoksulluk; maddî geçim için yeterli olmadığı duygusudur.(Öznel Y.)

Birinci kategoriye göre yoksulluk kesin, ikinci kategoriye göre görelî ve üçüncü kategoriye göre ise belki kesin belki de görelî veya bu iki durumun arasında bir konumdadır. Kategoriler arasındaki bir diğer fark da; üçüncü tanım yoksulluğu öznel olarak tanımlarken, diğer iki yaklaşım yoksulluğu nesnel bir durum olarak tanımlamaktadır.

Ekonomik araştırma ve sosyal politikalarda sadece bir yoksulluk tanımı kullanılır ve diğer tanımlar dikkate alınmaz. Yoksul bireylerin nitelikleri, farklı yoksulluk tanımlarına göre farklı sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1. Yoksulluk Sınırı Anketi

Yoksulluk sınırı anketleri, yukarıda A-B-C şeklinde tanımlanan farklı yoksulluk kategorilerindeki tanımları içerecek yaklaşımlara yer vermelidir. Bu yaklaşımlar;

3.1.1. Mutlak Yoksulluk Sınırı Tanımı için:

P1. Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı: Bu yöntem, Rowntree (1901) ve Orhansky (1965) tarafından, gıda, giyecek gibi temel ihtiyaçların en az seviyesi anlamında tanımlanmıştır. Bu tanım, söz konusu her bir temel ihtiyacın karşılanması için gereken en az değeri ifade etmektedir. Bu değerlerin toplamı, bizi yoksulluk sınırına ulaştırır. Fakat bu yöntemle belirlenen yoksulluk sınırı objektiflikten uzak, az ya da fazla isteğe bağlı bir gösterge olabilir.

Çünkü temel ihtiyaçların ne olduğu ve bu temel ihtiyaçlar düzeyinin ne kadar yüksek olabileceği hakkında hiçbir zaman kabul görülen genel bir yaklaşım bulunmamaktadır.

P2. Gıda/Gelir Oranı: Bu yoksulluk tanımı (Watts 1967; Love and Oja 1977) Engel Kanununa dayanır. Gelir azaldığı zaman, gıda harcama oranının düşüşü ile ilgili bir durumdur. Tüm gelirin 1/3'ünden fazlasını gıdaya harcayan aileler yoksul olarak kabul edilmiştir.

P3. Sabit Maliyet/Gelir Oranı: Bu tanımın argümanına göre, temel olarak yükselen enerji fiyatlarına bağlı olarak, düşük gelirli hane halkının harcanabilir gelirinde önemli ölçüde bir azalma olduğu tecrübe edilmiştir.

P4. Toplam Harcama/Gelir Oranı: Eğer bir kişi, toplam harcamalarını cari geliri ile karşılayamıyorsa, bu harcamalarını karşılayabilmek için borç para alıp tasarruflarını kullanıyor ise, bu yaklaşıma göre yoksul olarak tanımlanmaktadır.⁸

Hem gıda/gelir oranı, hem de sabit maliyet/gelir oranı tanımları az ya da fazla keyfi unsurlar içerebilir, bir anlamda net değildir ve üstelik her ikisinin de ciddi eksiklikleri vardır. Bu eksiklikler, ekonominin değişik harcama ölçeklerini kapsama noktasında ortaya çıkar.

3.1.2. Göreli Yoksulluk Sınırı Tanımı İçin:

P5. Çeşitli Mallar İle İlgili Göreli Yoksulluk: Bu yaklaşım, göreli yoksulluk tanımına dayanır. Bu tanıma göre; hane halkının yaşadığı toplum baz alınarak, o toplumun genelinin sahip olduğu mallar bakımından değerlendirme yapıp, bireyin yoksul olup olmadığına karar verilir. Bu mallara sahip olmama durumu yoksulluğu tanımlar. Bu kriterin uygulanmasında, ilk önce 4 adet dayanıklı tüketim malından oluşan bir endeks hazırlanır. Bu endekste, araba, renkli televizyon, buzdolabı ve çamaşır makinesinden oluşan bir sepet vardır. Her hane halkı, bu mallara sahip olma derecelerine göre puan vermek yolu ile değerlendirilir. Sonuç olarak, yüksek puan skoru yüksek yoksulluk derecesini ifade etmektedir.

3.1.2. Öznel Yoksulluk Sınırı Tanımı İçin:

P6. Öznel En Az Gelir Tanımı: Bu tür yoksulluk tanımı, Goedhart tarafından 1977'de geliştirilmiştir. Bireylere anket sorusu olarak, kendileri için hemen hemen yeterli olan gelir düzeyleri sorulur. Eğer, bireyin cari gelir seviyesi, hemen hemen yeterli olarak nitelendirdiği gelir seviyesinden düşük ise, birey yoksul olarak tanımlanır.

⁸ Aldi Hageaars and Klaas de Vos, **The Definition and Measurement of Poverty**, The Journal of Human Resources, Vol.23, No.2,,1988,s.213.

P7. Öznel En Az Tüketim Tanımı: Bu yaklaşım, öznel yoksulluk tanımı ile temel ihtiyaçlar yaklaşımının bağdaşması sonucu ortaya çıkmıştır. Anketlerde bireylerden, en az gıda ihtiyaçlarının ne kadar olması gerektiğinin düşünülmesi istenir. Bireylerin cevabı olarak ortaya çıkacak bu öznel gıda harcaması ile bireylerin cari gıda harcamaları karşılaştırılarak, hane halkı yoksul veya yoksul değil şeklinde sınıflandırılır.

P8. Resmi Yoksulluk Sınırı: Resmi yoksulluk sınırı, tüm bu tanımların üzerinde, gelirlerin karşılaştırılması bakımından önemli bir ölçü seviyesidir. Eğer, hane halkının cari gelir seviyesi, sosyal yardım alan ailelerin gelirlerinden düşük ya da onların gelirlerine eşit ise, bu hane halkı resmi yoksulluk tanımına göre yoksul sayılır.⁹

⁹ Aldi Hagenars and Klaas de Vos, **a.g.m**, The Journal of Human Resources, Vol.23, No.2,,1988,s.214.

BÖLÜM IV

LEYDEN YOKSULLUK SINIRI MODELİ VE ALTERNATİF KAPSALİS YAKLAŞIMI

4.1. Leyden Yoksulluk Sınırı Modeli

Theo Goedhart, Victor Halberstadt, Arie Kapteyn ve Bernard Van Praag tarafından 1977 yılında geliştirilmiştir. Bu model, yoksulluk sınırını belirlemek için bireylerin/hane halkının kişisel kararlarını ön plana çıkartarak, bireylerin/hane halkının kendi durumunu daha iyi değerlendireceğini vurgulamış ve bireylerin/hane halkının kendilerini yoksul hissettikleri gelir düzeyini yoksulluk sınırı olarak tanımlamıştır ve bu yoksulluk sınırı, Leyden Yoksulluk Sınırı olarak adlandırılmıştır. Bu yönüyle yoksulluk tanımına öznel yönden yaklaşmıştır. Gerçekleştirilen ankette hane halklarına hangi gelir düzeyinin, hangi sınıflarla eşleştirilebileceği sorularak; bu soruya verilen cevaplar y_{\min} olarak kabul edilmiş ve aşağıdaki regresyon çözülmüştür.

$$\ln(y_{\min}) = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(fs) + \alpha_2 \ln(y) + \varepsilon \quad (1)$$

burada; fs: Hanedeki birey sayısı, y: Hane halkı net geliri, ε ise hata terimidir.

4.1.1. Leyden Yoksulluk Sınırı Modelinin Teorik Kısmı:

Modelde, yoksulluğun ekonomik tanımı olarak Watts'ın yaklaşımı tercih edilmiştir. Bu yaklaşıma göre, refah; mal ve hizmetler üzerinde, diğer bir deyişle kaynaklar üzerinde hakimiyet olarak kabul edilmiştir. Yoksulluk, kaynaklar üzerindeki bu hakimiyetin kesin bir düşüş gösterdiği seviye olarak tanımlanır ki, bu seviyede yoksulluk sınırı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplum içindeki farklı bireyler, farklı beğeni duygusu ile farklı mal sepetlerini tercih edeceğinden, yoksulluk tanımı spesifik mal sepetlerine bağlı olmayacaktır. Bu durumda yoksulluğun tanımı, bireylerin standart davranışlarıyla açıklanamaz. Örneğin, A bireyi düşük gelir ve daha fazla boş zaman, B bireyi ise yüksek gelir ve daha az boş zaman durumlarını tercih etmiş olsun. Bu konumda A bireyinin B bireyinden daha yoksul olduğu yorumu yapılamaz. Çünkü A bireyi, B bireyinin boş zaman-gelir kombinasyonuna ulaşabilir. Buradaki ekonomik yoksulluk tanımı, bireyler arası refah karşılaştırmasını içerir. A ve B bireyleri aynı

boş zaman-gelir kombinasyonuna ulaşabilirler ki, ulaştıkları bu seviyede her ikisinin de refah seviyeleri eşit olabilir.¹⁰

‘Kaynaklar üzerinde hakimiyet’ kavramının işlemsel kısmı bir takım problemlere neden olabilir. Örneğin, yıllık gelir yetersiz bir ölçü olmakta ve bu durumda genellikle proxy değişkenler kullanılmaktadır. Diğer yandan, araştırmacının vergi öncesi veya vergi sonrası gelir tercihi, aile büyüklüğünü de değerlendirmeye alması gerektiği gibi sorunlar da bu kapsamda göz ardı edilmemelidir.

Fakat yukarıda bir kısmından bahsedilen sorunlar göz ardı edilerek, vergi sonrası gelir ve aile büyüklüğü değişkenleriyle modelimiz kısıtlandırılmıştır.

Modelin teorik kısmında 4 farklı yoksulluk sınırı yaklaşımından bahsedilmektedir. Birinci yaklaşım, tamamıyla politiktir. Örneğin, Atkinson’ın yaklaşımına göre insanların yoksul olmalarının sebebi, hükümet politikalarının tamamlayıcısı rolüne uygun olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşım görünüşte ölçme problemi içermez. Bireyler arası refah karşılaştırması maksimum düzeydedir. İkinci yaklaşım, temsili bireyin kaynaklar üzerinde en az seviyede etkili olduğu durumun araştırılmasına dayanır. Burada, Kilpatrick ve Rainwater tarafından yapılan analizle ilgileneceğiz. Bu analizde; eşi, kendisi ve iki çocuğu olan deneklere, haftalık en az gelir ihtiyaçlarının ne kadar olduğu sorusu sorulur. Cevapların ortalaması ankete katılan bireylerin yoksulluk sınırı seviyesini gösterecektir. Ölçme ile ilgili problemler bu yaklaşımda da mevcuttur. Bireyler arası refah karşılaştırılması bakımından üst düzeydedir, denekler toplumun diğer bireylerin gelirlerinin ne olduğu hakkında hakemlik yapmış olurlar. Üçüncü yaklaşım, 1.bölümde değinilen nesnel yoksulluk sınırındır. Dördüncü yaklaşım ise; bireylere en az gelir seviyelerinin ne olduğunun sorulmasına dayanır. Ölçme ile ilgili problemler ikinci yaklaşımla benzer olmakla beraber, bireylerin tercihleri ile ilgili kasıtlı olarak yanlış bilgi vermeyecekleri varsayılır. Diğer yandan, bu yaklaşımda bireyler arası refah karşılaştırmasına daha az ihtiyaç vardır.

4.1.1.1. Gelirin Bireysel Refah Fonksiyonu

Refahı ölçmek için, ‘gelirin bireysel refah fonksiyonu’ adı verilen yöntem kullanılır. Bu fonksiyon, Van Praag ve Kapteyn tarafından tanıtılmış ve geliştirilmiştir. Söz konusu fonksiyon, bireyin gelir seviyelerindeki refah değerlendirilmesini açıklamaktadır. Bunu ölçmek için bireye şu soru sorulur;

¹⁰ The Goedhart, Victor Halbertstad, Arie Kapteyn, Bernard Van Praag, **The Poverty Line: Concept and Measurement**, The Journal of Human Resources, Vol.12, No.4, 1977, s.507.

Size göre hangi haftalık / aylık gelir düzeyi aşağıdaki sıfatlarla nitelendirilmeyi hak eder (haftalık, aylık sözcüklerinden birini çember içine alınız)?

NİTELEME	MİKTAR
Olağanüstü iyi
Çok İyi
İyi
İyi sayılır
Orta
Kötü sayılır
Kötü
Çok Kötü
Olağanüstü kötü

Bu soruya gelir değerlendirme sorusu diyoruz.

Bu sözlü değerlendirmeler (çok iyi, orta, kötü gibi) 0-1 arasındaki bir değere dönüştürülüp hesaplanır. Bu noktada bireyin refah fonksiyonunun bulunması gerekmektedir. Van Praag'ın teorisine göre, gelir değerlendirme testine verilen cevaplar, z geliri için yaklaşık olarak şu $U(z)$ (0-1 arasında) fonksiyonunu tanımlar:

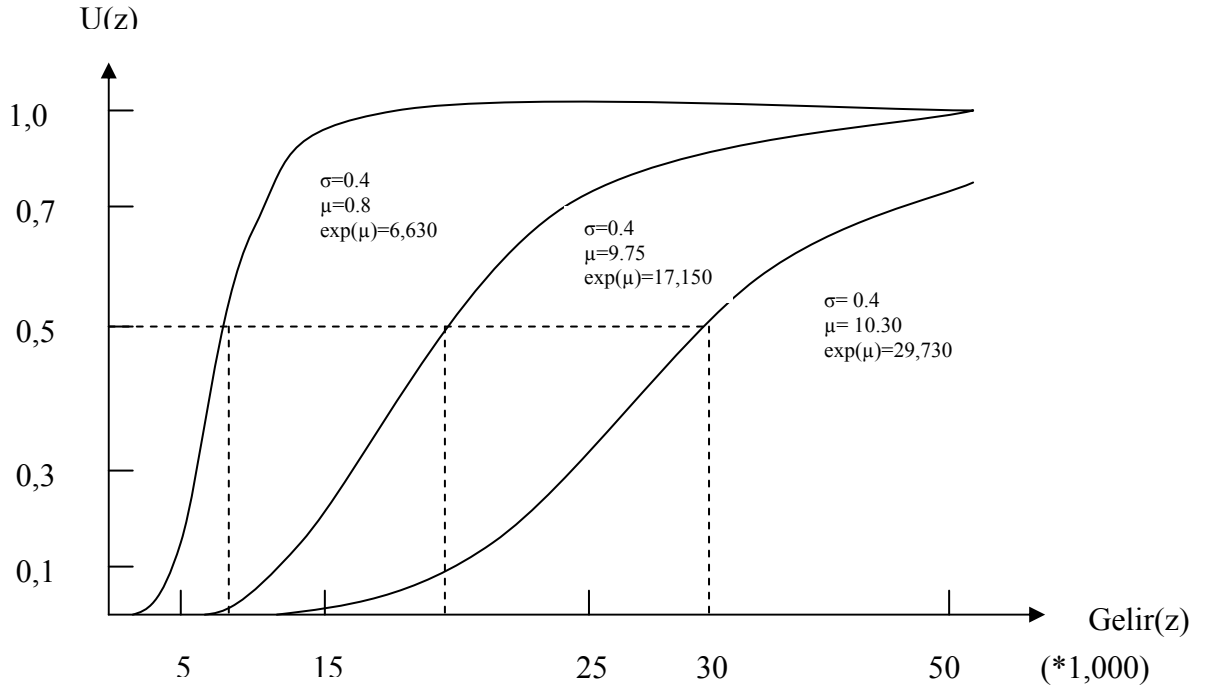
$$U(z) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma} \int_0^z \frac{1}{t} e^{-1/2 \left[\frac{\ln(t)-\mu}{\sigma} \right]^2} dt$$

Bu fonksiyonda $(\mu;\sigma)$ lognormal dağılım fonksiyonunun parametreleri ortalama μ ve varyans σ^2 'tır.

$U(z)$ fonksiyonunun değeri, en üst değerlendirme seviyesi olan 'olağanüstü iyi' =1 ve en alt değerlendirme seviyesi olan 'olağanüstü kötü'=9 seviyesine karşılık gelmek üzere aşağıdaki fonksiyonla hesaplanabilir:

$$U(z_i) = \frac{9-i}{9}, \quad i = 1,2,\dots,8.$$

Örneğin; 'olağanüstü iyi' değerlendirmesi için, $U(z_1)=(9-1)/9=0,888$ olarak hesaplanır ve bu her değerlendirme adımında aynı şekilde hesaplanabilir.

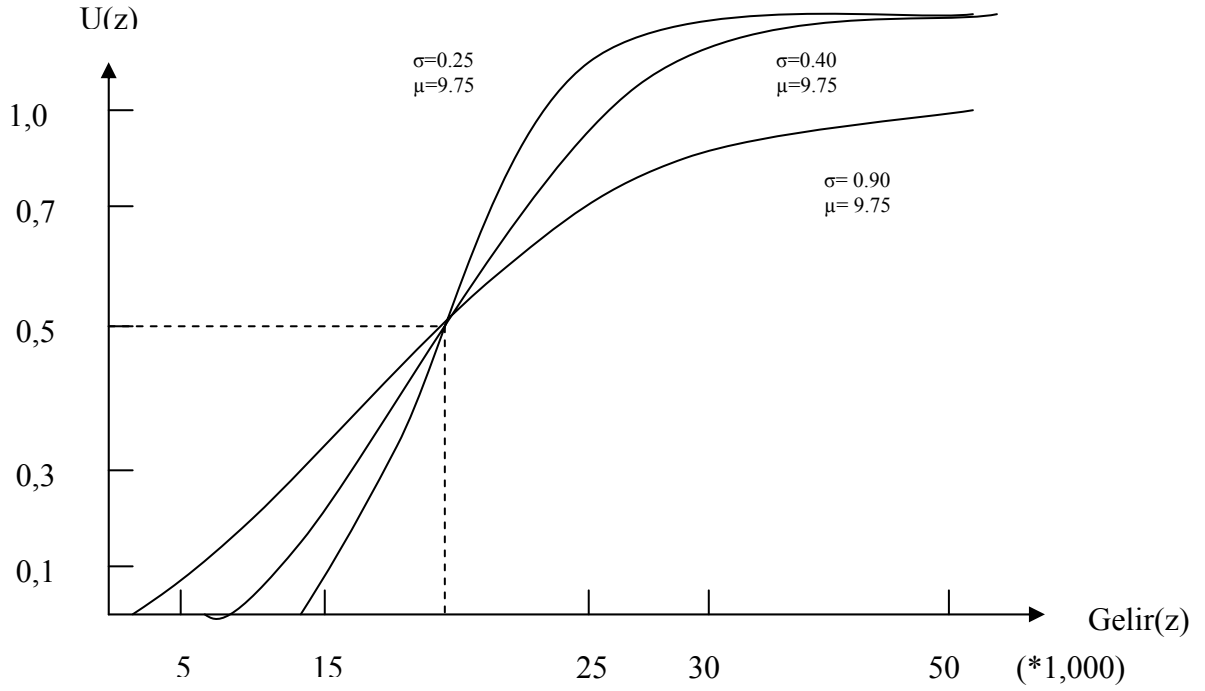

Grafik 4.1. Farklı μ Değerleri İçin Refah Fonksiyonunun Durumu

Yukarıdaki grafik ortalama μ değeri 9.75 ve standart sapma değeri 0.33 olan örneği göstermektedir. Lognormal dağılım fonksiyonunun parametreleri olan μ ve σ 'nın istatistiksel anlamından çok psikolojik anlamları vardır. Bu parametreler, refah parametreleri olarak adlandırılırlar ve bireyler arasında farklılıklar gösterirler. Yukarıda ifade edilen $\exp(\mu)$, gelir değerlendirme testinin 0.5 değerine karşılık gelen, lognormal fonksiyonun medyan değeridir. Birey için yüksek μ , sonuç olarak yüksek $\exp(\mu)$ anlamına gelmektedir ki, Van Praag bu değeri, gelirin doğal birimi olarak tanımlamıştır.

σ parametresi, median değer olan $\exp(\mu)$ etrafında oluşan refah fonksiyonunun eğimini belirler. Düşük σ değeri, refah fonksiyonunun eğiminin daha dik olması anlamına gelir. Van Praag σ parametresini, refah duyarlılığı olarak tanımlamıştır.¹¹

¹¹ The Goedhart, Victor Halbertstad, Arie Kapteyn, Bernard Van Praag, **a.g.m.**, The Journal of Human Resources, Vol.12, No.4, 1977, s.508.

Grafik 4.2. Farklı σ Değerleri için Refah Fonksiyonunun Durumu

Yukarıdaki grafik farklı σ değerleri için, refah fonksiyonunun durumunu göstermektedir.

Beş yılın üzerinde süren, 13,000 birey ile yazılı ve sözlü olarak gerçekleştirilen refah fonksiyonunun ölçümü üzerine yapılan çalışmalar sonucunda, Praag ve Kapteyn tarafından aşağıdaki anlamlı regresyon eşitliği meydana çıkarılmıştır.

$$\mu = \beta_0 + \beta_1 \ln(\mathbf{fs}) + \beta_2 \ln(\mathbf{y}) + \varepsilon \quad (2)$$

Bu eşitlikte;

fs: aile büyüklüğünü (ailedeki birey sayısını),

y: ailenin net gelirini,

ε : hata terimini,

göstermektedir.

Kapteyn modelinde dışsal olarak kabul edilen σ 'nun μ üzerinde y (ailenin net geliri) ile fs (aile büyüklüğü) kadar etkili olmadığı belirtilmiştir. σ 'nın ortalama değeri olan 0,40, sabit değer olarak kabul edilmiştir.¹² Modeli tahmin etmek için bireylere aşağıdaki soru yöneltilmiştir:

-Hangi haftalık / aylık gelir düzeyinden daha aşağıda gelir elde ederseniz kendinizi yoksul sayarsınız (haftalık, aylık sözcüklerinden birini çember içine alınız)?

¹² Bernard Van Praag, The Goedhart, Arie Kapteyn,, **The Poverty Line: A Pilot Survey**, The Review of Economics and Statistics, Vol.62, No.3, 1980, s.461-465.

Bireylerin bu soruya verdikleri cevap, onların minimum gelir değerlerini (y_{\min}) vermektedir.

Modelin uygulaması için 2489 aileye ulaşılmış, 1748 aile (%61) anket sorularına cevap vermiştir. Bu verilerle (2) numaralı eşitliğin regresyonu sonucunda;

$$\mu = 4.41 + 0.13 \ln(fs) + 0.53 \ln(y) \quad R^2 = 0.60 \quad N = 1748 \quad (3)$$

Bu aşamadan sonra yoksulluk sınırının belirleneceği denkleme ulaşmak için düşük refah seviyesini tecrübe edinmiş bireyin tanımı yapılmıştır. Bu birey için düşük refah seviyesi;

$$\frac{\ln(y) - \mu}{\sigma} < \gamma_1 \quad (4)$$

anlamına gelmektedir.

Bu durumda birey yoksullaşmakla kalmaz aynı zamanda refah parametreleri de değişir. Daha önce σ parametresinin dışsal bir değişken olduğu ve ortalama değerinin sabit olarak kabul edileceğini belirtilmişti. Bu durumda (4) numaralı eşitlik şu şekilde yazabilmektedir:

$$\ln(y_{\min} - \mu) = \gamma_0 \quad (5)$$

Daha sonra (2) ile (5) eşitlikleri birleştirilirse:

$$\ln(y_{\min}) = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(fs) + \alpha_2 \ln(y) + \eta \quad (6)$$

şeklinde regresyon eşitliği elde edilir ve (3) özdeşliğindeki β_1 ve β_2 parametrelerine eşit değerlere ulaşılır.

En küçük kareler yöntemi ile yukarıdaki regresyonun tahmini ile aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

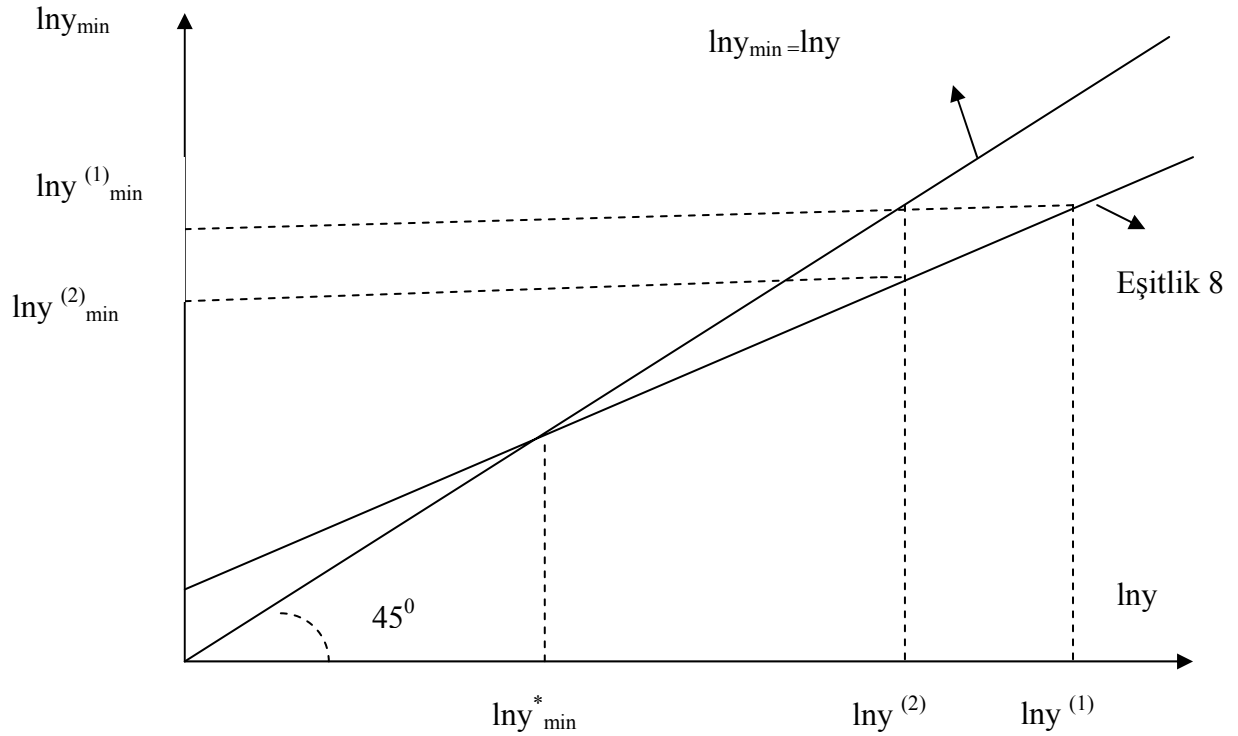
$$\ln(y_{\min}) = 3.60 + 0.12 \ln(fs) + 0.60 \ln(y) \quad R^2 = 0.57 \quad N = 1748 \quad (7)$$

(3) özdeşliğindeki β_1 değeri ile α_1 değerinin çok yakın olduğu fakat β_2 ile α_2 değerlerinin önemli derecede farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılığın nedeni; birinci özdeşlikte cari gelir, refah seviyesi ile ilişkilendirilirken, diğerin de ise minimum gelir ile bu ilişki kurulmuştur.

(3) ile (7) özdeşlikleri taraf tarafa toplanırsa (α_1 ve β_1 arasındaki küçük fark göz ardı edilerek)

$$\ln(y_{\min}) - \mu = -0.81 + 0.071 \ln(y) \quad (8)$$

Buradan yola çıkarak, toplumun tümü için tanımlanan yoksulluk sınırı bireysel yoksulluk sınırından nasıl elde edilebilir? Aşağıdaki grafik ile (8) ilişkilendirerek aile büyüklüğü verisi yardımıyla toplumun yoksulluk sınırına şu şekilde ulaşmak mümkün olur:¹³

Grafik 4.3. Minimum Gelir İle Cari Gelir Arasındaki İlişki

$y^{(1)}$ düzeyinde gelire sahip olan bir birey olduğu düşünölsün. Yukarıdaki grafiğe bakılırsa bu bireyin minimum geliri de $y_{\min}^{(1)}$ olacaktır. Bireyin, $y^{(1)}$ değerinin 0.8 ve $y_{\min}^{(1)}$ değerinin de 0.45 olduğunu kabul edilsin. Şimdi bireyin gelirini $y^{(1)}$ 'den $y_{\min}^{(1)}$ 'e düşürölmüş olsun. Birey yeni gelir seviyesi olan $y_{\min}^{(1)}$ gelir seviyesi birey için kesinlikle minimum seviye olarak düşünölmür. Bu yeni gelir durumuna alışmaya başlayan birey şu andaki gelir düzeyinin $y_{\min}^{(2)}$ olduğunu fark eder. $y_{\min}^{(2)}$ 0.6 noktasında kendisini değerlendirir. Daha sonra (8). eşitliğe göre birey, kendisi için minimum gelir seviyesini $y_{\min}^{(2)}$ olarak düşünmeye başlar. Eğer birey gelirini bu düşünce ile $y^{(2)}$ 'den $y_{\min}^{(2)}$ 'e düşürür ise, bir adaptasyon süreci başlamış olacaktır. Bu küçük adaptasyonlar süreci $y=y_{\min}^*$ eşitliği sağlandığında sona erer.

¹³ The Goedhart, Victor Halbertstad, Arie Kapteyn, Bernard Van Praag, **a.g.m**, The Journal of Human Resources, Vol.12, No.4, 1977, s.509-511.

Bireyin cari geliri ile minimum gelir anlayışı bütün cari gelir düzeylerinde eşit olmaktan uzaktır. Minimum gelir anlayışı cari gelirden ya düşüktür, ya da yüksektir. Ancak öyle bir cari gelir düzeyi vardır ki orada cari gelir ile minimum gelir anlayışı eşit olur; işte bu cari gelir öznel yoksulluk sınırı olarak değerlendirilir. Bu cari gelir aranılan öznel yoksulluk sınırı olan y_{\min}^* dir.^{14 15}

y_{\min}^* 'nin değeri, farklı aile büyüklükleri için kolayca aşağıdaki özdeşlikten hesaplanabilir.

$$\ln(y_{\min}^*) = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(fs) + \alpha_2 \ln(y_{\min}^*)$$

özdeşlik düzenlenirse şu eşitliğe ulaşılır:

$$\ln(y_{\min}^*) = \frac{\alpha_0 + \alpha_1 \ln(fs)}{1 - \alpha_2}$$

4.1.1.2. Leyden Yoksulluk Sınırının Anket Verileri İle Hesaplanması:

İstanbul Defterdarlığındaki memurlar ile kartopu örneklem metodu ile yapılan anketin örneklem hacmi N=600'dür. Çalışmada, Leyden Yoksulluk Sınırı Modelinde bağımlı değişken olarak y_{\min} , bağımsız değişkenler olarak y_{ort} ve fs değişkenleri kullanılmıştır. y_{ort} değişkeni, cari gelirin (y) fs'e bölünmesiyle elde edilmiştir. fs ise aile büyüklüğünü göstermektedir. Bu şartlar altında, Leyden Yoksulluk Sınırı Modelinin SPSS 16.0 programı ile yapılan regresyonundan aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.¹⁶

Tablo 4.1: Leyden Yoksulluk Sınırı Model 1 Değişken Katsayısı Tablosu

	Model 1 $y_{ort}+fs$
Variable	Coefficient (t-Statistic)
D	227,478 (1,819)
y_{ort}	0,806 (18,707) ***
fs	230,258 (8,595) ***
R^2	0,370
Adj. R^2	0,368

¹⁴ The Goedhart, Victor Halbertstad, Arie Kapteyn, Bernard Van Praag, The Poverty Line: **a.g.m**, The Journal of Human Resources, Vol.12, No.4, 1977, s.512-513.

¹⁵ Arie Kapteyn, Peter Kooreman, Rob Willemsse, **Some Metodological Issues of Subjective Poverty Definitions**, The Journal of Human Resources, Vol.23, No.2, 1988, s.226-230.

¹⁶ Not: Parantez içindeki sayılar t istatistikleridir: *p<0,05; **p<0,025; ***p<0,01

Regresyon analizinde; AdjR²=0.368 değeri göz önüne alındığında, y_{min} minimum gelir düzeyinin %36.8'si ortalama gelir y_{ort} ve aile büyüklüğü fs tarafından açıklanmaktadır. y_{ort} ve fs değişkenlerinin her ikisi de p<0,01 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı iken model sabitinin p<0,05, p<0,025, p<0,01 düzeylerinde istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir. Model bu değişkenlerle Leyden Yoksulluk Sınırını açıklayamamaktadır.

Bu durumda; bağımsız değişken olan fs yerine, anket verisindeki COSA(çocuk sayısı) değişkenini bağımsız değişken olarak kullanarak regresyonu yeniden yapıldığında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.¹⁷

Tablo 4.2: Leyden Yoksulluk Sınırı Model 2 Değişken Katsayısı Tablosu

	Model 2 y _{ort} +COSA
Variable	Coefficient (t-Statistic)
D	955,112 (15,688) ***
y _{ort}	0,696 (17,114) ***
COSA	174,322 (6,659) ***
R ²	0,341
Adj. R ²	0,339

Regresyon analizinde; AdjR²=0.339 değeri göz önüne alındığında, y_{min} minimum gelir düzeyinin %33.9'u ortalama gelir y_{ort} ve aile büyüklüğü COSA tarafından açıklanmaktadır. y_{ort}, COSA ve model sabitinin p<0,05, p<0,025, p<0,01 düzeylerinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Bu durumda Leyden Yoksulluk Sınırı Modeli şu şekilde oluşmaktadır;

$$\hat{y}_{\min} = 955,1123 + 0,695524y_{ort} + 174,3217COSA$$

Leyden Yoksulluk Sınırı Modelinde, bireyin cari geliri ile minimum gelirinin sadece bir gelir seviyesinde, y_{min}* gelir seviyesinde eşit olacağını ve bu y_{min}* gelir seviyesinin de yoksulluk sınırı olarak kabul edileceği belirtilmişti.

Modelde y_{ort} yerine de y_{min} yazılarak, Leyden Yoksulluk Sınırı şu şekilde ifade edilebilir;

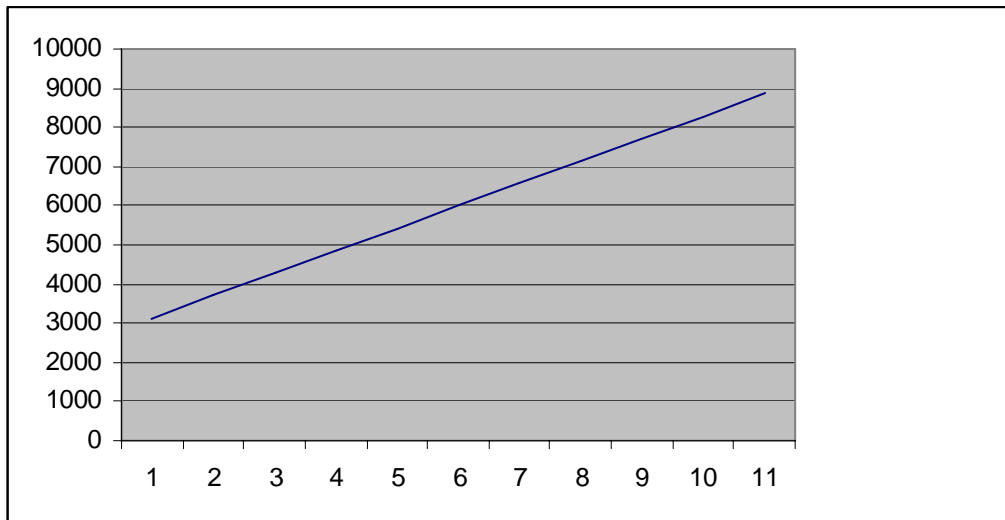
$$Y_{\text{leyden_yoksulluk_sınırı}} = \frac{955,1123 + 174,3217COSA}{0,304476}$$

¹⁷ Not: Parantez içindeki sayılar t istatistikleridir: *p<0,05; **p<0,025; ***p<0,01

Aşağıdaki tabloda çocuk sayısına göre oluşan Leyden Yoksulluk Sınırları belirtilmiştir. Her bir çocuk yoksulluk sınırını 572,5311-TL yükseltmektedir. Çocuk sayısına göre yoksulluk sınırı grafiği de aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4.3: Farklı Çocuk Sayılarına Karşılık Gelen Leyden Yoksulluk Sınırları

COSA	Y_{levden}
0	3136,91-TL
1	3709,441-TL
2	4281,972-TL
3	4854,503-TL
4	5427,034-TL
5	5999,565-TL
6	6572,097-TL
7	7144,628-TL
8	7717,159-TL
9	8289,69-TL
10	8862,221-TL

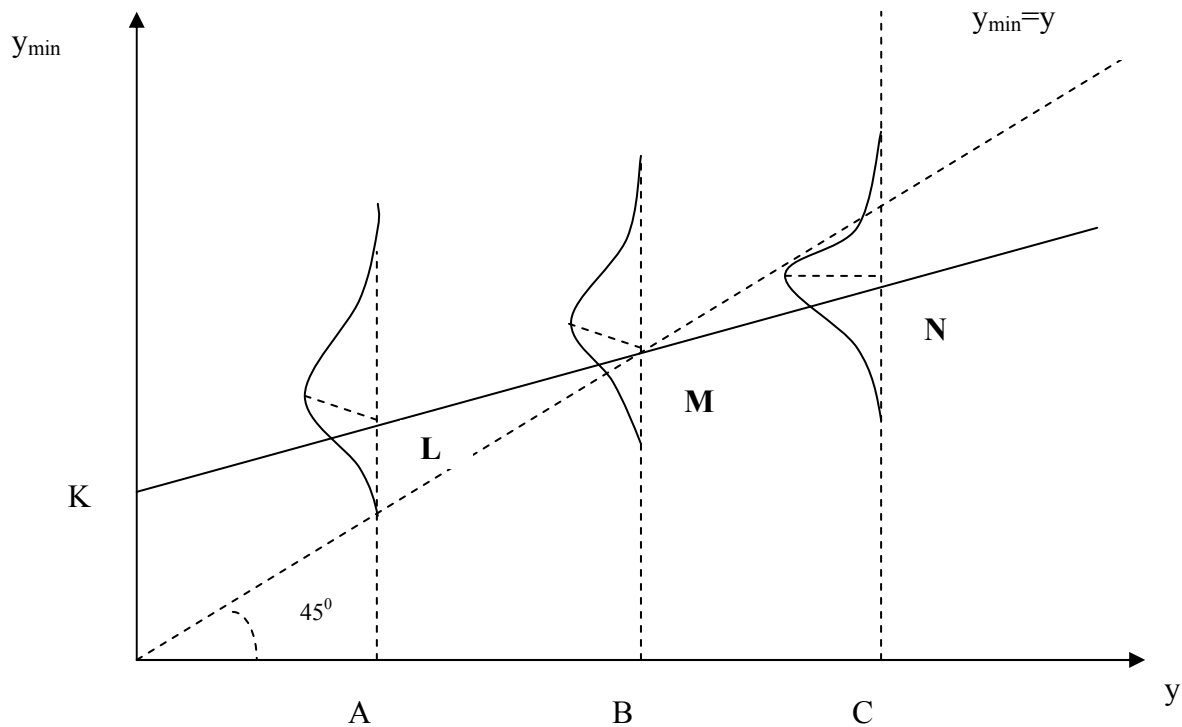
Grafik 4.4. Çocuk Sayısı İle Leyden Yoksulluk Sınırı Arasındaki İlişki

4.2. Alternatif Kapsalis Modeli

$\ln(y^*_{\min}) = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(fs) + \alpha_2 \ln(y^*_{\min})$ eşitliğiyle tanımlanan Leyden Yoksulluk Sınırı Modeli, y_{\min} ile aile büyüklüğü ve cari gelir arasında olumlu bir ilişki olduğu beklentisine dayanır. Fakat Constantine Kapsalis'e göre, gelirin birey seviyesinin minimum gelirine eşit olduğu ve sadece bir seviyede bu eşitliğin sağlanabildiğine yönelik Leyden Yoksulluk Sınırı Modelinin iddiası algılanamaz ve elde edilemez. Bunu anlamak için

aşağıdaki grafik incelenmelidir. Yoksulluk sınırı M noktasında oluşsun, bu durumda yoksulluk sınırı BM kadar olacaktır. M ilginç bir refah seviyesidir. Bu seviyede normalde bireylerin yoksulluk sınırı OB'ye eşit olacaktır. Bu durumdaki bireylerin yarısı, L noktasındakiler gibi, y_{\min} noktasının kendi gelirlerinden daha yüksek olduğunu, diğer yarısı da N noktasındakiler gibi, kendi gelirlerinden daha düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer bir deyişle, bireylerin yarısı gelir seviyelerini yetersiz olarak düşünürken, diğer yarısı ise yeterli olarak görmüştür. Bu durumda, Leyden Modelinden yola çıkarak aşağıdaki eşitlik yazılabilir:

$$y_{\text{adq}} = \alpha_0 + \alpha_1 \mathbf{fs} + \alpha_2 y_{\min} + \varepsilon$$

Grafik 4.5. Minimum Gelir İle Cari Gelir Arasındaki İlişki Kapsalis Yaklaşımı

Bu modelde y_{adq} yeterlilik endeksini ifade eder ki, bu endekste şu şekilde değerlendirilir,

$$y_{\text{adq}}=1 \text{ eğer } y_{\min}<y \text{ ise}$$

$$y_{\text{adq}}=0,5 \text{ eğer } y_{\min}=y \text{ ise}$$

$$y_{\text{adq}}=0 \text{ eğer } y_{\min}>y \text{ ise}$$

Yoksulluk sınırı $y_{\text{adq}}=0,5$ eşitliğindeki $y_{\min}=y$ seviyesine eşit olacaktır. Bu yeni model, bireyin kendi gelir seviyesini nasıl değerlendirdiğinin tahmin edilmesine dayanır. Bu amaçla bireye aşağıdaki soru sorulur;

- Gelirinizin ne kadar yeterli olduğunu düşünüyorsunuz?

1-Yeterli 2- Hemen hemen yeterli 3-Pek yeterli değil 4-Yetersiz

Soruyu değerlendirirken, 1. ve 2. şıktan biri tercih edilmiş ise $y_{adq}=1$, 3. şık tercih edilmiş ise $y_{adq}=0,5$, 4. şık tercih edilmiş ise de $y_{adq}=0$ olarak değerlendirilir. Daha sonra $y_{adq}=0,5$ eşitliğindeki değerler üzerinden yukarıdaki model kurularak regresyon analizi yapılır.¹⁸

Yapılan anket çalışmamızda deneklere bu soru sorulmuş ve $y_{adq}=0,5$ eşitliğindeki veriler ‘KAPSAL’ değişkeni olarak tanımlanarak aşağıdaki regresyon analizleri yapılmıştır.¹⁹

Table 4.4: Kapsalis Yoksulluk Sınırı Model 3 Değişken Katsayısı Tablosu

	Model 3 $y_{ort}+fs$
Variable	Coefficient (t-Statistic)
D	0,671 (8,709) ***
y_{ort}	-0,477 (1,775)
fs	-0,004 (-0,794)
R^2	0,007
Adj. R^2	0,004

Yukarıdaki regresyonda, bağımlı değişken olarak KAPSAL değişkeni, bağımsız değişken olarak ise y_{ort} ve fs yer almıştır. Fakat $AdjR^2=0.004$ gibi oldukça küçük bir değer olarak karşımıza çıkmıştır ki bu da y_{ort} ve fs değişkenlerinin modeli açıklayamadığı anlamına gelmektedir. Ayrıca, y_{ort} ve fs değişkenlerinin $p<0,05$, $p<0,025$, $p<0,01$ düzeylerinde anlamlı olmadığı görülmektedir.

fs yerine COSA değişkenini kullanılarak elde edilen regresyon tahmini de şöyledir.²⁰

Table 4.5: Kapsalis Yoksulluk Sınırı Model 4 Değişken Katsayısı Tablosu

	Model 4 $y_{ort}+COSA$
Variable	Coefficient (t-Statistic)
D	0,620 (16,752) ***
y_{ort}	-0,058 (2,257) **
COSA	0,022 (1,351)
R^2	0,010
Adj. R^2	0,007

¹⁸ Constantine Kapsalis, Poverty Lines: **An Alternative Method of Estimation**, The Journal of Human Resources, Vol.23, No.2, 1988, s.477-480.

¹⁹ Not: Parantez içindeki sayılar t istatistikleridir: * $p<0,05$; ** $p<0,025$; *** $p<0,01$

²⁰ Not: Parantez içindeki sayılar t istatistikleridir: * $p<0,05$; ** $p<0,025$; *** $p<0,01$

Bu regresyon da ise, $AdjR^2=0.007$ gibi yine oldukça küçük bir değer olarak bulunmuş olup, modeli açıklayamamaktadır. Aynı zamanda y_{ort} bağımsız değişkeninin $p<0,01$ düzeyinde ve COSA bağımsız değişkeninin de $p<0,05$, $p<0,025$, $p<0,01$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Hangi tanım ve kavram benimsenirse benimsensin, yoksulluk hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde varlığını sürdürmüş ve gelecekte de sürdürüyor olacaktır. Yoksullukla mücadeleye yönelik olarak hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yoğun çalışmaların yapıldığını görmekteyiz. Yoksullukla mücadeleye yönelik global düzeydeki çabanın, ortak bir şekilde sergilenmesi gerekmektedir. Bu amaçla hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeleri aynı amaç etrafında toplamak üzere, Yeni Bin Yıl Kalkınma Hedefleri açıklanmış ve 2015 yılına kadar en öncelikli olarak açlığın ortadan kaldırılması ve şu anki yoksul sayısının yarıya indirilmesi hedeflenmiştir. Bu çabalara bir diğer örnek olarak IMF ve Dünya Bankası öncülüğünde hazırlanmaya başlanan yoksulluğu azaltıcı stratejik doküman; uzun vadede büyümeyi teşvik edici ve yoksulluğu azaltan, makroekonomik, sosyal ve yapısal politika ve programların benimsenmesini tüm ülkelere tavsiye etmektedir. Dünya ekonomisinde yaşanan artan büyüme oranlarına karşın, gelecek 25 yıl içerisinde dünya nüfusunun, gelişmekte olan ülkeler ve yükselen piyasalarda 2 milyar kişi artacak olduğu öngörüsü, yoksulluğun gelecekte de gündemimizde kalacağına bir işareti olmuştur. Pek çok araştırmacıya göre, yoksulluğun azaltılmasında büyüme kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, yoksullukla mücadelenin en temel yöntemlerinden biri de büyümenin teşvik edilmesini sağlayıcı politikalar olmuştur. Ancak yapılan ampirik çalışmalarda, eşitsizlik, büyüme ve yoksulluk arasındaki nedenselliğin yönü ve boyutu beklenildiği gibi çıkmamıştır. Yoksulluk analizinin temelini oluşturan verinin elde edilebilirliği, verinin toplanma süresi ve veriyi elde etmenin maliyeti; analiz sonuçlarının kesinliği üzerinde etkili olmaktadır. Verilerin güvenilirliği ve anketlerin standart olmaması gibi problemlerin üstesinden gelebilmek için, ortak bir veri tabanı oluşturmaya çalışıldığı görülmüştür.

Yoksulluk; bireyin sahip olduğu özellikler kadar, içine doğduğu ve yaşadığı çevreye, pazarlara uzaklık/yakınlık, kamusal mallara erişim ve mülkiyet haklarına sahip olmak gibi pek çok ekonomik ve sosyal faktör tarafından da etkilenmektedir. Yoksulluğun o ülke ya da o toplum için genel bir tablosuna sahip olmak kadar; kırsal/kentsel, bölgesel, sanayileşmiş/sanayileşmemiş ayrımı temelinde de nasıl değiştiği de incelenmelidir. Yoksulluk çizgisi, kimlerin yoksul olup olmadığını belirlemek için kullanılan bir esik görevini görmektedir. Dünya Bankası, günde 1\$ ve 2\$ yoksulluk çizgilerini, uluslararası düzeyde yoksulluk karşılaştırması yapabilmek amacıyla geliştirmiştir. Ulusal para birimlerindeki farklılıklar nedeniyle, satın alım gücü paritesi indekslerinin kullanımı tercih edilmiş olmasına rağmen, bu indekslerin oluşturulma amacı yoksulluğu ölçmek olmadığından ve sahip

oldukları diğer sakıncalar nedeniyle analizde kullanıma uygun değildirler. Aynı ülkenin farklı bölgelerinde bile farklı fiyatların geçerli olduğu düşünülecek olursa; bireylerin ihtiyaçlarında yasa ve cinsiyete göre ortaya çıkan farklılıklar ve toplumlara özgü beğeni ve tercihlerin varlığı, yoksulluk çizgilerinin evrenselliğini tehlikeye sokan unsurlar olarak gözükmektedir. Bireyin en temel hakkı, yasama hakkı olduğuna göre; bireyin yasama hakkından mahrum kalmasına yol açacak şekilde gıda, gelir/harcama eksikliği yasaması, onun gelir ve harcama kapasitesini etkileyecek her türlü fırsat ve olanaktan yoksun olması da bir yoksulluk türüdür. Bu durum da; yoksulluk gelir yoksulluğundan başlayıp, kapasite yoksulluğuna kadar uzanan geniş bir aralıkta incelenebilir. Bireyin yaşadığı topluma katılmasını, kendisini ve hayatını etkileyecek kararların alım sürecine bile dahil olamaması ekonomik, sosyal ve kültürel dışlanma yaşanmasına yol açabilir. Son dönem yoksulluk çalışmalarında ön plana çıkan, gelirden ziyade bireyin yoksulluktan kurtulmasına yol açacak her türlü fırsat ve olanağa sahip olma imkanının genişletilmesi olmuştur. Bireyin hayatta kalması kadar; belirli bir yaşa ulaşabilmesi, ait olduğu toplum ve çevre ile iletişim sahibi olmasını sağlayacak kadar okuyup, yazabilmesi ve iyi bir yasama sahip olabilmesi de onu yoksulluk dışında tutmak için amaçlanan hedeflerdendir. Yoksulluk tamamıyla ortadan kaldırılamasa da, şiddetini ve etkilerini azaltmak için hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ortak bir şekilde hareket edilmesi zorunludur.

Öznel yoksulluk sınırını belirlemek için yapılan çalışmada, Leyden Yoksulluk Sınırı yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşımda yoksulluk sınırı, aile büyüklüğü ile cari gelire bağlı olarak belirlenirken, araştırmada aile büyüklüğü ile çocuk sayısı değişkenlerinin modeli daha iyi açıkladığı yapılan regresyon analizleri ile belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, İstanbul Defterdarlığı memurları için, hiç çocuğu olmayan bir ailenin yoksulluk sınırı $Y_{leyden}=3.136,91$ -TL, ve 2 çocuklu bir ailenin yoksulluk sınırı ise $Y_{leyden}=4.281,972$ -TL olarak bulunmuştur.

K A Y N A K Ç A

- Dağdemir Ö., **Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi**, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002.
- Dansuk, Ercan (1997), “**Türkiye’ de Yoksulluğun Sosyoekonomik Yapılarla Ölçülmesi**”, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) (2006), **Bin yıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2005**, Ankara.
- Dumanlı, Recep (1996), “**Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutları**”, Uzmanlık Tezi, DPT, Ankara.
- DPT. “**Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu**”, No: 610, Ankara, 2001.
- Erdoğan G, **Türkiye ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler**, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002.
- Gillie A, **The Origin of the Poverty Line**, The Economic History Review, New Series, Vol.49, No.4, 1996, s.715-730.
- Goedhart, Victor Halbertstad, Arie Kapteyn, Bernard Van Praag, **The Poverty Line: Concept and Measurement**, The Journal of Human Resources, Vol.12, No.4, 1977, 503-520.
- Hagenaars A, and Klaas de Vos, **The Definition and Measurement of Poverty**, The Journal of Human Resources, Vol.23, No.2,,1988, 211-221.
- Kakwani N, **Statistical Inference in the Measurement of Poverty**, The Review of Economics and Statittics, Vol.75, No.4, 1993, s.632-639.
- Kapsalis C, **Poverty Lines: An Alternative Method of Estimation**, The Journal of Human Resources, Vol.23, No.2, 1988, 477-480.
- Kapteyn A, Peter Kooreman, Rob Willemse, **Some Metodological Issues of Subjective Poverty Definitions**, The Journal of Human Resources, Vol.23, No.2, 1988, 222-242.
- Korum U, **Sosyal Bilimlerde İstatistik**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1991.
- Serper Ö, **Uygulamalı İstatistik-2**, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2004.
- Van Praag B., The Goedhart, Arie Kapteyn,, **The Poverty Line: A Pilot Survey**, The Review of Economics and Statittics, Vol.62, No.3, 1980, 461-465.
- Şenses, Fikret. **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003.

Van Praag B, Jan S. Spit, Huib Van de Stadt, **A Comparison Between the Food Ratio Poverty Line and the Leyden Poverty Line**, The Review of Economics and Statistics, Vol.64, No.4, 1982, s.691-694.

TÜİK, **2003 Yılı Yoksulluk Çalışması Sonuçları**, www.tuik.gov.tr (22.07.2009).

TÜİK, **2004 Yılı Yoksulluk Çalışması Sonuçları**, www.tuik.gov.tr (22.07.2009).

TÜİK, **2005 Yılı Yoksulluk Çalışması Sonuçları**, www.tuik.gov.tr (22.07.2009).

TÜİK, **2006 Yılı Yoksulluk Çalışması Sonuçları**, www.tuik.gov.tr (22.07.2009).

WorldBank, **“Poverty Measurement”**, http://www.worldbank.org/wbi/povertyanalysis/courses/basic_course_1, powerpoint.(20.07.2009).

E K L E R**E K - 1****İSTANBUL DEFTERDARLIĞINDA ANKET UYGULANAN MEMURLARIN
İLÇE/SEMT DAĞILIMLARI**

- Kadıköy
- Üsküdar
- Ümraniye
- Maltepe
- Kartal
- Bostancı
- Suadiye
- Göztepe
- Moda
- Avcılar
- Bağcılar
- Bakırköy
- Haznedar
- Şişli
- Mecidiyeköy
- Beylikdüzü
- Küçükçekmece
- Büyükçekmece
- Merter
- Cevizlibağ
- Güneşli
- Beykoz
- Sarıyer
- Arnavutköy
- Fatih
- Pendik
- Sultanbeyli

E K – 2 **$\ln(y_{\min}^*) = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(fs) + \alpha_2 \ln(y_{\min}^*)$ Modeli SPSS 16.0 Regresyon Sonuçları**

Variables Entered/Removed ^b			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	fs, y_ort ^a		. Enter
a. All requested variables entered.			
b. Dependent Variable: ymin			

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,608 ^a	,370	,368	873,850	,370	175,430	2	597	,000
a. Predictors: (Constant), fs, y_ort									

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2,679E8	2	1,340E8	175,430	,000 ^a
	Residual	4,559E8	597	763614,201		
	Total	7,238E8	599			
a. Predictors: (Constant), fs, y_ort						
b. Dependent Variable: ymin						

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	227,478	123,717		1,839	,066
	y_ort	,806	,043	,667	18,707	,000
	fs	230,258	26,791	,307	8,595	,000
a. Dependent Variable: ymin						

E K – 3 **$\ln(y_{\min}^*) = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(\text{COSA}) + \alpha_2 \ln(y_{\min}^*)$ Modeli SPSS 16.0 Regresyon Sonuçları**

Variables Entered/Removed ^b			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	COSA, y_ort ^a		. Enter
a. All requested variables entered.			
b. Dependent Variable: ymin			

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square		Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,584 ^a	,341	,339	893,736	,341	154,574	2	597	,000
a. Predictors: (Constant), COSA, y_ort									

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2,469E8	2	1,235E8	154,574	,000 ^a
	Residual	4,769E8	597	798764,568		
	Total	7,238E8	599			
a. Predictors: (Constant), COSA, y_ort						
b. Dependent Variable: ymin						

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	955,112	60,883		15,688	,000
	y_ort	,696	,041	,576	17,114	,000
	COSA	174,322	26,177	,224	6,659	,000
a. Dependent Variable: ymin						

E K – 4 **$Y_{\text{adg}} = \alpha_0 + \alpha_1(\text{fs}) + \alpha_2 Y_{\text{min}}$ Modeli SPSS 16.0 Regresyon Sonuçları****Variables Entered/Removed^b**

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	fs, y_ort ^a	.	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: KAPSAL

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,085 ^a	,007	,004	,54449

a. Predictors: (Constant), fs, y_ort

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,289	2	,644	2,173	,115 ^a
	Residual	176,991	597	,296		
	Total	178,280	599			

a. Predictors: (Constant), fs, y_ort

b. Dependent Variable: KAPSAL

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,671	,077		8,709	,000
	y_ort	4,77E-005	,000	,080	1,775	,076
	fs	-,004	,017	-,012	-,261	,794

a. Dependent Variable: KAPSAL

E K – 5 **$y_{\text{add}} = \alpha_0 + \alpha_1(\text{COSA}) + \alpha_2 y_{\text{min}}$ Modeli SPSS 16.0 Regresyon Sonuçları****Variables Entered/Removed^b**

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	COSA, y_ort ^a	.	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: KAPSAL

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,101 ^a	,010	,007	,54369

a. Predictors: (Constant), COSA, y_ort

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,808	2	,904	3,058	,048 ^a
	Residual	176,472	597	,296		
	Total	178,280	599			

a. Predictors: (Constant), COSA, y_ort

b. Dependent Variable: KAPSAL

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,620	,037		16,752	,000
	y_ort	5,58E-005	,000	,093	2,257	,024
	COSA	,022	,016	,056	1,351	,177

a. Dependent Variable: KAPSAL

E K – 6**Tüik 2002–2009 Açlık ve Yoksulluk Sınırı Verileri**

Hanehalkı büyüklüğü Household size	Açlık sınırı - Food povety line ⁽¹⁾ (YTL-TRY)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ^(*)	2008	2009 ⁽³⁾
1	59	75	81	84	91	105	122	132
2	90	113	122	127	138	159	185	201
3	113	143	154	161	174	201	233	253
4	133	168	182	190	205	237	275	299
5	152	192	207	217	235	271	313	340
6	170	214	230	242	261	301	350	380
7	187	235	253	264	287	331	382	415
8	201	253	275	287	311	359	414	449
9	215	271	294	306	331	387	446	484
10	230	288	315	325	351	404	471	511

Hanehalkı büyüklüğü Household size	Yoksulluk sınırı Complete povety line ⁽²⁾ (YTL-TRY)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ^(*)	2008	2009 ⁽³⁾
1	137	186	190	216	244	283	341	365
2	208	280	288	327	368	428	515	551
3	262	354	363	414	466	540	651	696
4	310	417	429	487	549	638	767	820
5	353	476	488	557	627	728	874	935
6	395	531	543	620	697	809	976	1,044
7	433	582	597	679	766	889	1,066	1,140
8	466	629	649	737	831	965	1,154	1,234
9	498	672	692	786	884	1,040	1,242	1,328
10	535	714	742	836	938	1,088	1,313	1,404

(1) Gıda harcamalarından oluşan yoksulluk sınırıdır - Food povety line contains only food expenditures

(2) Gıda ve gıda dışı harcamalardan oluşan yoksulluk sınırıdır - Poverty line contains both food and non-food expenditures

(3) Gıda yoksulluk sınırı, 2003 temel yılı Tüketici Fiyat Endeksi'nin gıda ana grup indeksi ile; gıda ve gıda dışı bileşenlerden oluşan yoksulluk sınırı ise genel indeks ile genişletilerek 2009 yılına inflata edilmiştir.

(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir - Figures were revised according to new population projections.²¹

E K – 7**LEYDEN YOKSULLUK SINIRI ANKET ÇALIŞMASI**

Sayın İlgili,

Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü için yapılacak bir yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Üçüncü kişilere karşı gizli tutulacaktır. Bu konudaki yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Sorular

Soru 1: Cinsiyet?

A- () Kadın

B- () Erkek

Soru 2: Yaş?

Soru 3: En Son Diploma Aldığınız Örgün Eğitim Kurumu?

A) Diplomam Yok

B) İlkokul ya da Ortaokul

D) Lise

E) Üniversite

F) Yüksek Lisans Ya Da Doktora

Soru 4: Hangi Semtte Oturuyorsunuz?

Soru 5: Medeni Durum?

A) Bekâr

B) Bekâr Değil

Soru 6: Çocuk Sayısı:

Soru 7: Kardeş Sayısı:

Soru 8: Ailenin Kaçınıcı Çocuğusunuz?:

Soru 9: Siz dâhil yaşadığınız ailenin büyüklüğü?

Soru 10: Çocukluğunuzun (0-7 Yaş Dönemini) **Daha Çok** Nerede Geçirdiniz?

A) Kırsal Alanda

B) Kentsel Alanda

C) Her İkisinde de Eşit

Soru 11: En Son Aldığınız Aylık Gelir Ne Kadardır?

Soru 12: İş durumunuz hangisidir?

A) İşsiz

B) Kamuda Memur

C) Serbest Meslek

D) Emekli

E) İşçi

F) Diğer

Soru 13: Ailenizde kaç kişi çalışıyor?

Soru 14: Ek İş Yapıyor Musunuz?

A) Evet

B) Söylemek istemiyorum

C) Hayır

Soru 15: Sosyal Güvenceniz Var mı?

A) Evet

B) Söylemek istemiyorum

C) Hayır

Soru 16: Lütfen Size Uygun Olan Seçeneğe Çarpı Koyunuz.

Mal Varlığı Çeşidi		
Gayrimenkul	☐ Var	☐ Yok
Araba	☐ Var	☐ Yok
Buzdolabı	☐ Var	☐ Yok
Çamaşır Makinesi	☐ Var	☐ Yok
Televizyon	☐ Var	☐ Yok

Soru 17: Hangi **haftalık** / **aylık** gelir düzeyinden daha aşağıda gelir elde ederseniz kendinizi yoksul sayarsınız (haftalık, aylık sözcüklerinden birini çember içine alınız)?

Soru 18: **Haftalık** / **aylık** gelir düzeyinizi aşağıdaki sifatlardan hangisi ile eşleştirebilirsiniz?

a) Yeterli b) Hemen hemen yeterli c) Pek yeterli değil d) Yetersiz

Soru 19: Size göre hangi **haftalık** / **aylık** gelir düzeyi aşağıdaki sifatlara nitelendirilmeyi hak eder (**haftalık**, **aylık** sözcüklerinden birini çember içine alınız)?

<u>NİTELEME</u>	<u>MİKTAR</u>
Olağanüstü iyi
Çok İyi
İyi
İyi sayılır
Orta
Kötü sayılır
Kötü
Çok Kötü
Olağanüstü kötü

(Lütfen her satıra birer değer veriniz)

Soru 20: Size göre hangi **haftalık** / **aylık** gıda harcaması düzeyi aşağıdaki sifatlara nitelendirilmeyi hak eder (**haftalık**, **aylık** sözcüklerinden birini çember içine alınız)?

<u>NİTELEME</u>	<u>MİKTAR</u>
Olağanüstü iyi
Çok İyi
İyi
İyi sayılır
Orta
Kötü sayılır
Kötü
Çok Kötü
Olağanüstü kötü

(Lütfen her satıra birer değer veriniz)

Soru 21: Size göre hangi **haftalık** / **aylık** giyim harcaması düzeyi aşağıdaki sıfatlarla nitelendirilmeyi hak eder (**haftalık**, **aylık** sözcüklerinden birini çember içine alınız)?

<u>NİTELEME</u>	<u>MİKTAR</u>
Olağanüstü iyi
Çok İyi
İyi
İyi sayılır
Orta
Kötü sayılır
Kötü
Çok Kötü
Olağanüstü kötü

(Lütfen her satıra birer değer veriniz)

Soru 22: Size göre hangi **haftalık** / **aylık** fatura harcamaları düzeyi aşağıdaki sıfatlarla nitelendirilmeyi hak eder (**haftalık**, **aylık** sözcüklerinden birini çember içine alınız)?

<u>NİTELEME</u>	<u>MİKTAR</u>
Olağanüstü iyi
Çok İyi
İyi
İyi sayılır
Orta
Kötü sayılır
Kötü
Çok Kötü
Olağanüstü kötü

(Lütfen her satıra birer değer veriniz)

Soru 23: Size göre hangi **haftalık** / **aylık** sağlık harcaması düzeyi aşağıdaki sıfatlarla nitelendirilmeyi hak eder (**haftalık**, **aylık** sözcüklerinden birini çember içine alınız)?

<u>NİTELEME</u>	<u>MİKTAR</u>
Olağanüstü iyi
Çok İyi
İyi
İyi sayılır
Orta
Kötü sayılır
Kötü
Çok Kötü
Olağanüstü kötü

(Lütfen her satıra birer değer veriniz)

Ö Z G E Ç M İ Ş

ADI SOYADI: Levent GÜL

DOĞUM YERİ VE TARİHİ: Emirdağ–06.08.1978

ADRES: Osmanağa Mah. Gaziosmanpaşa Sok. Plevne Apt. No: 5

Daire: 10 Kadıköy/İSTANBUL

Tel: 506 3156751

E-Posta: ekonomistlevant@mynet.com

EĞİTİM DURUMU:

Lisans, 2002-2006 Akdeniz Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü,

ANTALYA

Lise, 1992-1996 Karatay Süper Lisesi,

ANTALYA

Ortaokul, 1990-1992 Atatürk Ortaokulu,

ANTALYA

İlkokul, 1985-1990 Dr. İlhami Tankut İlkokulu,

ANTALYA

İŞ DENEYİMİ:

2008-, İSTANBUL DEFTERDARLIĞI MARMARA EMLAK MÜDÜRLÜĞÜ

ARNAVUTKÖY SERVİSİ – Emlak Memuru

Cağaloğlu-Fatih / İSTANBUL

YABANCI DİL: İngilizce